J 2271

J 2271

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186244555
3186244555

Digitized by Google

Digitized by Google

J 11271

MLADI MORNAR

ILI

PUT BRODOM IZ SENJA U TRST.

CRTA IZ ŽIVOTA POMORCA HRVATA.

NAPISAO

B. BABIĆ,

PR. RAVNATELJ NAUTIČKE UČIONE U BAKRU.

U KRALJEVICI.

TROŠKOM PIŠČEVIM. — TISKOM „PRIMORSKE TISKARE."

1875.

Digitized by Google

Digitized by Google

MLADI MORNAR

ILI

PUT BRODOM IZ SENJA U TRST.

CRTA IZ ŽIVOTA POMORCA HRVATA.

NAPISAO

B. BABIĆ,

PR. RAVNATELJ NAUTIČKE UČIONE U BAKRU.

U KRALJEVICI.

TROŠKOM PIŠČEVIM. — TISKOM „PRIMORSKE TISKARE.“

1875.

Digitized by Google

Digitized by Google

MLADI MORNAR

ILI

PUT BRODOM IZ SENJA U TRST.

CRTA IZ ŽIVOTA POMORCA HRVATA.

193961.

NAPISAO

B. BABIĆ,

PR. RAVNATELJ NAUTIČKE UČIONE U BAKRU.

U KRALJEVICI.

TROŠKOM PIŠČEVIM. — TISKOM „PRIMORSKE TISKARE.“

1875.

Digitized by Google

J 2271

DAROVÁNO
Slovanským ústavem
s výhradou dohody čj. [illegible]

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
MINISTERSTVA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
V PRAZE

Digitized by Google

Mladoj našoj mornarici!

Iza desetgodišnjega neprestana rada posta misao pùt i eto porodi se čedo, najmladje u našem književtvu, koje ti sbori o pomorštini jezikom materinjim. Rodište mu je visoka Učka, kršni Velebit, mahnita Krka i blagonosna Neretva. Kako je naša mornarica zaodjenuta sgoljnom talijanštinom, težak to bio posao iznieti na vidik sve prosuto i zakopano po narodu blago, te sastaviti na hrvatskom jeziku ovaj prvienac o morskoj struci. Od pomoći mi bijahu i naši trudnici na tom neobradjenom polju Kazali, Vodopić i Šulek, pa i „morskoj sbornik.“ Drugi su narodi radili i viekove, dok su svojim jezikom ovu struku obuhvatili, a k tomu je „Mladi mornar“ samo slabašan pokus. Ovo neka ima na umu blaga razsudba.

Pozdravio ga primorac i primorkinja kao pozvanika naše mornarske omladine, primili ga svi kao milo si gojenče!

Digitized by Google

Pregni, mlada naša mornarice, te nastoj uz narodno slovo i rad i oduži se i na ovom polju zvanju matere zemlje!

U to ime Bog pomozi!

U Bakru na spasovo.

Pisac.

Digitized by Google

Poglavje I.

Put.

Brod „Marija“, nakrcan drvljem, spravio se, da krene iz senjske luke put Trsta. Zora puca i navješćuje oštrinom vedroga neba liep dan blage uspomene 186.; samo s bure, koja još juče sve dimom[1]) plamtila i obzorje crnimi oblaci obastirala, spuštaju se još gdjekoji oblaci niz Vratnik, kao znakom, da dok sunce ograni, i njih će nestati i još dosta oživjeli vjetar sasvim utišati. Gospodar[2]) Grga, koj već češće puta na krov rano uranio, da si vrieme ugleda, ugrabi sada sgodnu priliku, da se uputi. „Na noge, djeco[3]), da se otisnemo[4])!“ poviknu svojoj vojsci[5]). Na ovaj glas skočiše odmah već horni mornari Blaž i Mato na kraj, da smetnu[6]) verige[7]) i

[1]) Dim. Fumarea. Gischt. Rieč mornarska.

[2]) Gospodar broda. Padrone di naviglio. Schiffsführer. Rieč mornarska.

[3]) Djeco! mornarski poziv, kojim se zove vojska broda na posao.

[4]) Otisnuti. Largare. Abstossen. Mornarska rieč.

[5]) Vojska broda. L'armo del bastimento. Schiffsbemannung. Mornarska rieč u Senjana.

[6]) Smetnuti. Molare. Losmachen. Mornarska rieč u Nerećvana.

[7]) Verige. Catena. Schiffskette. Rieč mornarska.

Digitized by Google

uze [8]) sa priekladâ (stupca) i vežu [9]) brod čelom od puta [10]), dok jih ostali mornari iz družine, Juka i Tomo, utegoše i na odugo skupiše [11]), da se lakše osuše. I čim je umaknuo zadnji kraj užeta brodu kroz oči [12]), otisnu se oba mornara s kraja k plutači [13]), da odrieše grlin [14]), te se onda sasvim broda poprime i na njem pomoćju svih ruku sidro iztegnu [15]) i jedra otvore [16]). Kad bje sve spravno [17]), zovnu gospodar Grga: „Digni [18]) priečku! [19]) utegni čelo od puta!“ — Jedro se naduhnu i

---

[8]) Uza, uže. Cavo d'acqua, d'ormeggio. Wassertau. Ribari u okolici stonskoj zovu uzom=čela, kojimi iztežu mriežu na kraj. Pri njih mjeri uza 60 hvati, kao što „mljetačka gomena“ 100 hvati.

Pisci dubrovački nazvaše „uzom“ debela čela, služeća brodu za vez (Vodopić i Ljubiša u Dubrovniku — Zabavniku).

[9]) Vezati brod. Ormeggiare. Vertäuen. Rieč mornarska.

[10]) Vezati čelom od puta ili na ogrljak. Prendere un cavo per doppino. Doppelpart nehmen. Čelo se veže tako, da ide kroz jedno oko broda van, a kroz drugo unutra, pa da se odrieši (molare l' ormeggio,) netreba druge pomoći, nego jedan kraj smetnuti, a drugi utegnuti.

[11]) Kupiti. Cogliere. Aufschiessen. Mornarska rieč u Nerećvana.

[12]) Oko broda. L'occhio da prova. Schiffsklüse. Mornarska rieč u Senjana. Na ladvi u Vinodolu zove se oko sprieda, kroz koje prolazi ogrljak (barbetta), „žabica.“

[13]) Plutača. Boa. Boje. U Dubrovčana nazivlju se tako i ploveća kupališta.

[14]) Grlin. Gherlino. Pferdeleine. Debela čela poput uze, služeća samo za vezanje broda, s razlikom, da su inače svijena (commesso — geschlagen,) nego ove.

[15]) Iztegnuti sidro. Salpare. Anker lichten. Izreka mornarska.

[16]) Otvoriti jedro. Molare la vela. Segel losmachen.

[17]) Spravno. Pronto. Klar. Mornarska izreka u Dubrovčana

[18]) Dignuti jedro. Issare. Hissen. Izreka mornarska.

[19]) Priečka. Floc. Klüver. U Bračana.

Digitized by Google

brod se poče po malo micati, da se na brzo od mosta [20]) odmaknu i kroz mriežu ostalih u luci vezanih brodova na prosto izmota. Tad bjé prveno jedro [21]) suzdano [22]) i zategnuto [23]), veliko jedro [24]) podnešeno [25]), i komaj se ovo šljemena dotaklo i svoja krila razvijati počelo, stiže već i brod svoj podpuni hod, te zajedri sada cielom snagom napried, da se pod mahom vjetra bočiti i s morem prepirati stade, nebi li kako protiveću silu bolje smogao i putem pospješio. Za čas minu rt [26]) „Majke Božje“ i otvori se senjski konao [27]) cielom svojom dužinom. Što više mu se kraj skrivao, to više vjetra i mora nalazio. Šumeć i pjeneć zbijaju se nadimajući valovi u pramce [28]) broda, te naglim susretom koritom tresnu, bok hitro poplaču, pa u puzini [29]) krme opet se sklope i čunu u teglu [30]) izbjegnu. Zazviždio vjetar opûtom [31]) broda i narivavao se u njedra bielih jedara, pa se ova ponosno

---

[20]) Most. Molo. Landungsplatz. U Senjana.

[21]) Prveno ili prvno jedro. Vela di trinchetto. Focksegel. Mornarska rieč u Senjana.

[22]) Suzdati jedro. Murare. Vorhalsen. Mornarska rieč u Captatu.

[23]) Zategnuti jedro. Cazzare. Vorschotten. Mornarska izreka u Nerećvana.

[24]) Veliko jedro. Vela di maistra. Grossegel. Nazvano tako, jer je najveće jedro na brodu.

[25]) Podnesti. Issare. Hissen.

[26]) Rt. Punta. Spitze. U Senjana.

[27]) Konao. Canale. Kanal. Mornarska.

[28]) Pramci broda. Anche del bastimento. Bug des Schiffes. Pramac broda. Prova di bastimento. Bug des Schiffes. Rieč mornarska.

[29]) Puzina broda. Scia del bastimento. Kielwasser. Izreka u Vinodolu: „Kako „Hrvat“ liepo puzi.“

[30]) Teglo. Remurchio. Schlepp. Rieč mornarska u Nerećvana.

[31]) Opûto. Manovra. Tauwerk. U Nerećvana.

*

Digitized by Google

napinjala. Dan se počeo bieliti i kvarnerolsko ostrvlje [32]) i cielo naše pomorje u najčistijem obzorju pomoljavati, znak liepa i suha vremena, što se je i čitalo na veselu licu naše družine. Gospodar Grga, uzevši upravljati brod sa svoga mjesta na krmi, uoči sada kao modru nit pomolivša se senjska vrata [33]), te ukrmi [34]) prama njima s uzklikom: „Pomozi bože i današnja Lučinja!"

Kako se sada mrvu sleže škrip žaba [35]) i trka čela, a družina se primiri, triebeć krov i kupeć vrvinu, [36]) stupi mali Ive — danas prvi put po moru — k svomu stricu, gospodaru Grgi, i reče mu: „Striče, kamo ćemo sada?" „Onamo, sinovče, gdje se dieli Prvić za Krkom"; odvrati mu gospodar Grga, „i da nam se neotegne toliko put na tašte, podji mešaji i reci mu, da nam pripravi za ručak srdjela na kvasinu." „Idem!" poviknu mali, skoknuv odmah napried, te izruči nalogu gospodarevu. „Gle valjana mornara", pomisli sam sobom Grga, videć, kako se mali živo kreće a more mu nehudi.

Ručak se pripravio i družina zasjela oko stolice, izim krmilara [37]) Tome, koj je sada izmienio gospodara na krmilu, i maloga Ive, komu se uprav smučilo, te ga more stalo silovito izkušavati teretom novoga zavičaja.

[32]) Kvarnerolsko ostrvlje. Tako se zovu otoci prosuti izpod hrvatskoga primorja.

[33]) Senjska vrata. L' imboccatura di Segna. Einfahrt von Zengg. U Senjana.

[34]) Ukrmiti. Dirigere la prova. Lossteuern. Entgegensteuern. — Krmilo. Timone. Steuerruder. U Nerećvana. — Ruda krmila. Ribolla del timone. Pinne des Steuerruders. Rieč u okolici Senjskoj; dolazi i u Mikočevu riečniku brodarskoga nazivoslovja, nalazećem se u rukopisu kod Dr. Šuleka.

[35]) Žaba. Bozzello. Block. Mornarska rieč u Nerećvana.

[36]) Vrvina. Manovra scorrente. Laufendes Tauwerk. Korenica je ovoj rieči vrviti. Vrvica znači na Braču čelo; ruski: verevka; slovenski: vrvica; srav. hrv. vrva, češki vržava.

[37]) Krmilar. Timoniere. Steuermann. Iz „gružke poviesti," po Vodopiću.

Digitized by Google

Ali malo trajaše ova neprilika za naše mornarče, jerbo brod, nastupiv već senjska vrata i okrenuv glavinom[38]) Krka, dodje sada u zaklon od vjetra i mora. Nestade graje duhajućega življa, uho kao da ogluši, a brod se umiri. Blažena tišina lahorećega povjetarca uze sada mah i poždene brod samo polagano napried, nebijaše mu bo dosti plohe, da svoja platna razastre i vjetrom mahne. Kao spokojno pružilo se more niz pučinu kolana[39]) i da sasvim neuspava, uztitra dalje svojimi tihanimi talasići, prebirajuć u svom zrcalu maštu broda i visinu nebeskoga svoda. Ovaj krasni, ali inače malo harni prizor spopade brod i mornare njekakvim mrtvilom, koje rek bi da malo razabire grad Krk, što se je na desnoj strani broda pomolio. Glas krčkih zvona na jutrnju bogomolju zovnu na krov[40]) još jednoga druga šestorici naše družine, nu samo putnika, morskoga kapetana Božu .... ća, da se i on naužije božanstvenoga sklada jesenske sunčane dobe. Uprav se nadje u prilici, gdje je mali Ive upitao svoga strica, kako se zove ovo i ono jedro. Zvjedlivost sinovčeva bijaše u volju gospodaru Grgi, te odmah prista i uze tumačiti: „Ovo ti je trinket, ono jedro i jambor od maistre, a to ghindaz, a ono mura.“ Mali, mrvu začudjen riečju tudjicom, pomno natucaše imena, da si ih upamti, ali se u to umješa kapetan Božo i nastavi: „Da, Ivane! ovo se zove prveno[41]) jedro, a ono veliko jedro; to podigač[42]) prvnoga, a ono velikoga jedra; ono drvo, što

[38]) Glavina. Tako se zove onaj dio ostrva Krka, što leži prama senjskim vratima.

[39]) Kolan zove se u okolici senjskoj proliev mora medju kvarnerolskim ostrovljem.

[40]) Krov. Coperta. Deck. Ruski paluba. Rieč mornarska.

[41]) Prveno jedro. Vela di trinchetto. Focksegel. U Senjana

[42]) Podigač. Ghindazzo. Fall. Slično: ruskoj „podimi,“ što znači: Cagliorna, Takel. Mnogi naših morskih kapetana i rodoljuba misle, da bi se moglo urediti brodarsko nazivlje u našem jeziku po ruskom nazivoslovju. Ali ako se čovjek bolje zadubi u

Digitized by Google

prieko nosa van viri, zove se utlegar, [43]) a jedro mu priečka; ovo čelo zove se uzda, [44]) a ono zateg [45]) jedra. Malomu kao da je sada ogranulo sunce, tako se s lahka uputi u ovu vrst nazivlja, da je mahom na pamet izustio već rečenu snast [46]) broda. Gospodar Grga, našav se kao u čudu ove ruke mornarskim razgovorom, udari ponajprije u smieh, ali na brzo se dosjeti te izpravi: „Kako su pravili naši stari, tako pravimo i mi, a inače neznamo.“

„Istina je,“ odgovori kapetan Božo, „da su se tako služili naši stari, te žalibože i na nas prišlo, ali treba znati, da su to rieči tudje te nam puno smetaju u razvoju naše mornarske vještine; pomislite samo, gospodaru Grga, koliko bite bili vi napredniji, da ste slušali odmah nazivlje i nauku brodarsku u hrvatskom jeziku, a ne toliko vremena glavu si trli, dok ste to naučili na talijansku. Da naši stari nisu mogli to preokrenuti, tomu je uzrok, što bijahu stegnuti jarmom mljetačkim, pa jim stalo je-

morski ruski jezik, to nadje, da su Rusi poprimili svoje nazivlje za brodove-jedrenjake dielom od njemačkoga (Plattdeutsch) a samo njeki dio ima narodni korjen. Reći našemu mornaru: Wanta, stinga, bizen, šturman, rei, vachta, galsa itd., biti će mu jednako nerazumno, kao što talijanski: sarchia, alberetto, randa, timoniere, pennone, guardia, mura . . . . dočim će odmah obljubiti, ako mu se kaže: pûto, nastavak, zadnjača, krmilar, vîslo, straža, uzda itd. To se ipak mora priznati ruskoj mornarici, što sve sprave parne i bojne sile novoga vieka naziva narodnim jezikom.

[43]) Utlegar. Bastone di Floc. Klüverbaum. Mornarska rieč iz ruskoga; možebiti po tom, što ga mali brodovi ili trabakoli, pristajuć kamo, utegnu, da se mogu u tjesnoći lakše kretati.

[44]) Uzda. Mura. Halse. Mornarska rieč u Cavćana. Iz Kazalijeve sbirke.

[45]) Zateg. Scotta. Schotte. Zategnuti, cazzare, vorschotten. Mornarska rieč u Nerećvana.

[46]) Snast. Matadura. Takelage. Mornarska rieč iz ruskoga. Tiem se razumiju glavno: sva jedra, vîsla i opûto broda, dočim jedrilje obuhvaća samo jedrila (debla) sa nastavci; što se talijanski zove: l' alberatura.

Digitized by Google

dino do obstanka; ali danas, gdje su Talijani nazadovali i ljuto platili gospodstvo na jadranskom moru, nastaje hora, da se i mi probudimo i prionemo uz narodni napredak, i narodno poštenje, što je naše, osvajajuć, što je tudje, vraćajuć. Nikad neću zaboraviti onoga sretnoga časa, koj me nanie na priliku, da čujem upravu ma bilo ladje u hrvatskom jeziku, i srce mi se smijalo od radosti, kada slušah jezgru mornarskoga razgovora: Prihvati,[47]) izkrmi,[48]) kupi,[49]) podveži,[50]) zategni,[51]) opûti,[52]) žaba,[53]) šljeme,[54]) ljukoći,[55]) rebra,[56]) stolac,[57]) pasmo[58]) itd. itd.

Neretva ti je ta ohola voda, koja još sačuva u svojem krilu dragocjeno blago mornarskih narodnih rieči, te neprestaje ovu svetinju morskim krajevom donositi, kako da jih natopi božanstvenim ovim darom i uputi u narodnu povelju. I nazivlje vinodolske ladve,[59]) akoprem oku nespretne, ali ipak morem vješte i vjetru

---

[47]) Prihvatiti. Orzare, anluven.

[48]) Izkrmiti. Poggiare, abfallen.

[49]) Kupiti. Cogliere, aufschiessen.

[50]) Podvezati. Prendere terzaruoli, reeffen.

[51]) Zategnuti. Cazzare, vorschotten.

[52]) Oputiti. Matare, auftackeln.

[53]) Žaba. Bozzello, Block.

[54]) Šljeme. Pomolo. Topp.

[55]) Ljukoći. Forcame. Lieger.

[56]) Rebro. Corba. Spante.

[57]) Stolac. Gola dell' albero. Mastenstuhl.

[58]) Pasmo. Paramezzale. Kolschwin.

[59]) Ladva; sastoji od korita=corpo=Rumpf, i okana=površnoga diela korita, da brani Bog proti valovom.

Prag. Soggero. Luckentrempel. Iztesani po dnu korita.

Podac. Pagliuoli. Flurholz.

Stanak; mjesto vozcu za nogu, kad vozi.

Okna (okno.) L' opera morta. Fliehende Wand.

Bočnice po koritu ili ribini ladve.

Digitized by Google

prkosljive, i drugo blago prosuto na stotinu i stotinu zrnaca po našem primorju, sve to pruža dosti gradje, da se osnuje brod narodnom pričom. I ne spominjem spretnu korabu [60]) na Kupi, široku ladju na Savi, plosnatu ne-

---

Igo (igla), brklje preko boka, služeće kao uporište veslom kod vožnje.

Blazina. Sostegno. Unterschlag. Sačinja podlogu iga.

Palac. Controforte. Stütze. Ovaj utvrdjuje blazinu bolje s koritom. Inače u mornarskom jeziku znači palac=klin na rubu čamca, služeći za veslanje.

Žabica. L' occhio da prova, Klüse. Škulja na koritu sprieda, kroz koju prolazi ogrljak (barbetta.)

Ključanice — obluci na kraju iga, da se vesla u vožnji neizmaknu.

[60]) Koraba. Ovako se zovu oduge liepo diljane ladje na Kupi, a pojedini su joj dielovi:

Zarita. Poppa. Achterstheil. Pravo ime stražnjega diela korita u plavi, jerbo „krma," strogo razglobljeno, znači samo mjesto, gdje mornar brodom upravlja, t. j. vjetrom i morem istoga hrani (krmi,) da opredieljenim pravcem napredovati može. Zato „krma" neznači drugo, nego samo opredieljeni pravac, što taljanski: la rotta, a njemački: Curs; i pravo ima Trnski, kad kaže u „Mornarskoj pjesmi:" „šeni krmom, spasi!" to će reći, da je stupio naglo iz opredieljenoga pravca za njekoliko zráka.

Žabica. Scazza dell' albero. Mastenspur.

Sponja. Baglio di coperta, Deckbalken, Bank.

Čep. Perno. Bolzen. Oko česa se kreće krmilo.

Ljetvica. Vergine. Bauchdillen.

Vitlica. Scarcagno. Bratspiel.

Jezdik. L' anzana. Tross. Čiem se poteže koraba uzduž obale; u Nerećvana: teglo.

Bubla. Groppo di bottone. Scheuermannsknoten.

Uz dušu. Per lungo il bastimento. Der Länge des Schiffes nach.

Digitized by Google

vrat [61]) na Dunavu, i druge [62]) plavice i trupe [63]) po inih srodnih riekah, koje obiluju koliko u stroju, [64]) toliko u vožnji [65]) narodnim korjenom. Pa reci tko, da mi Hrvati neimamo jezika za morsku upravu!

Razloživ još dalje kapetan, kako i na naših trgovačkih brodovih mah preotimlje naš jezik i hrvatske si mišice u mornarskoj vještini pravi lovor-vienac pletu, svrati pozornost i ostalih mornara na se, te ga svi redom obkoliše i napetim uhom posluhnuše. U to će upasti mali Ive kao vilovit: „A kako se zove hrvatski ovaj konop, što idje od šljemena jedrila k nosu broda?“ „Nekaže se ono konop, dragane moj,“ odvrati kapetan „nego vrvica ili čelo, jerbo je stara mornarska poslovica: da je uže za tovara, konop (oko pâsa) za fratra, a čelo za mornara.*“ Istom kapetan ovu izusti, prekinu mu naglo krmilar Tomo besjedu, javljajuć: „Brod lievo izvjesio podmotanu zastavu. [66])“ Družina se prenu, a njeki viknu: „Brod u pogibelji!“ Drugi: „Što mu je?“ — I skočiše u prvi mah, privoljevši nutrnjemu nagonu, da brodu pomognu. Neopazivši dima i videći brod podobro pogružen, [67]) nije moglo biti drugo, van da je otvorio [68]) vodu, te pohite

[61]) Nevrat; kako me izvjestiše Dunavo-plavci.

[62]) Plavica. Naviglio. Fahrzeug. U Konavljana za prievoz, kad im polje tone.

[63]) Trupa. Sandolo. Sandolin. Vrst plavica na Neretvi, koje se voze jednim veslom, lopatom, kako ga tamo zovu.

[64]) Stroj broda. Costruzione di bastimento. Bau des Schiffes. Rieč udomljena pri piscih dubrovačkih, a izričito ovako rabljena u ruskom morskom jeziku (korabljo-strojenje.)

[65]) Vožnja. Navigazione. Fahrt.

*) Na ostrvi Lopudu. Po Kazali-u.

[66]) Podmotana zastava. Bandiera all' indarno. Flagge zur Schau. Kad se nalazi brod u pogibelji, onda izvjesi zastavu podmotanu, da tako svrgne na se opazku drugih.

[67]) Pogruziti. Pescare. Tauchen.

[68]) Otvoriti vodu. Una falla. Leck werden. Mornarska izreka.

Digitized by Google

brže bolje po naredbi gospodarevoj Juka i Blaž u čun, a š njima kapetan Božo i mali Ive, koj se moljakanjem jedva stricu ote, i povezoše se na dva parića prama njemu. „Budite glava opravci“ [69]), poviknu još gospodar Grga kapetanu Boži, „i riešite me brzo skrbi, što nas ovako na samu ostaviste.“ „Nebojte se,“ doviknu kapetan s uzu puta daljine; a gospodar Grga na krmilu, a pouza [70]) Tomo kod velikoga jedra, popreme, da ga zaduše [71]) i brod hodom sustave. [72]) Iza pô sata vožnje stiže čun [73]) usuprot idućemu brodu. Kapetan stupivšî s momci odmah na krov bijaše primljen otvorenih ruku gospodarom broda, Taljanom iz Pulježke. Čuvši nemilu prigodu, da jih snemogla voda, neosta časa pitati kako ni što, već trgnu sve ruke, pa neki čabrom [74]), drugi sudom [75]) vodu crpe, da prieteću pogibelj odvrnu. Neimajući nego samo jednu stupicu na cmrk [76]) — što na ove vrsti brodovih navadno biva — težak je to posao na silu crpati [77]), dok svladaš vodu, ali četiri ruke puno više urade, te nakon velike kine i muke počme voda padati. To bijaše znakom, da se družina još više pojagmi i vodu do dna sagna te pomoljevše se pukotine [78]) prosto jedretinom [79]) i kučinom [80]) začepi, dok brod koju luku skvači. „Na krov kruha i vina!“ viknu

[69]) Opravak, opravka. Corvè. Odpraviti dio momčadi na koj vanjski posao.

[70]) Pouza; dubrovačko ime vodji straže. Na brodu drugi za brodovodjom.

[71]) Zadušiti. Bracciare a collo. Backbrassen. Po ruskom.

[72]) Sustaviti brod. Mettere in panno. Beidrehen. Po ruskom.

[73]) Čun. Caicchio. Boot. Slovenski č l n; ruski č e l n i k; češki, č l u n.

[74]) Čabar. Baglia. Balje. Rieč narodna.

[75]) Sud. Baglio. Balje.

[76]) Cmrk. Pompa. Wasserpumpe.

[77]) Crp ili kablić. Bujuolo. Pütse.

[78]) Pukotina. Falla. Leck.

[79]) Jedretina. Imboglio. Schmarting. Iz Šulekova riečnika.

[80]) Kučina. Stoppa. Werg.

Digitized by Google

sada gospodar broda svomu mešaji, te uze grliti svakoga cigloga naših mornara kao spasonosce broda. „Eto prigode“ ; — prične Puljež — „jučerašnja bura trgnu nam vêz [81]) u pristanku sv. Grgura, i oreć sidrom[82]), dok ponoći minulo, škriknu kobilica [83]) na ostrovici Šutini, a da srećom nepopusti vihar, razbismo [84]) se, da i miš neuteče. Mnijuć najbliže Krk, uputismo se prama njemu brodinom punom vode, ali nas ovdje snadje tišina, i da nebje vas, potonusmo.“ — Založiv nješto i poslie mrvu odmora oprosti se naša družina s vojskom broda, rukujuć se sa svakim ciglim do prve sgode i nesgode morskoga života.

„Vjetrić [85]) nam je poputan [86]), digni jedro!“ zovnu kapetan, sišav u čun k svojim vozcem [87]) i ogledav se prama svojemu brodu, koj jih čekaše otvorenima rukama. Shodna ukaza mu se sada prilika, da uputi maloga Ivu u opûto i upravljanje čamca te počme: „Prvo nego se pobije [88]) jedrilo, oputi se i provlači [89]) krozanj podigač, tako da kad jedrilo već jedanput stoji uzgor, netreba se više nanj penjati, da se štogod razmrsi [90]) ili provuče[91]), jerbo bi se inače jedrilo lahko slomilo ili skrivilo, a što je čamac manji, to se hoće više pomnje. Kad

---

[81]) Vêz. L' ormeggio. Vertäuung. Vezati, ormeggiare. Rieč mornarska.

[82]) Orati sidrom. Orare. Treiben. Po Vodopiću u „Gružkoj povjesti.“

[83]) Kobilica. Colomba. Kiel. Rieč mornarska.

[84]) Razbiti se. Naufragare. Scheitern.

[85]) Vjetrić, povjetarce. Bava, bavicella. Briese, flaue Briese.

[86]) Poputan vjetar. Vento favorevole. Günstiger Wind.

[87]) Vozac. Vogatore. Ruderer. Mornarska.

[88]) Pobiti jedrilo. Impiantare l'albero. Mast einsetzen. U Nerećvana.

[89]) Provlačiti. Passare. Durchscheeren. Rieč mornarska.

[90]) Razmrsiti. Nettare. Klaren. Mornarska.

[91]) Provući ili provlačiti. Passare. Durchscheeren.

*

Digitized by Google

je pobijeno jedrilo, utvrde[92]) se pûta pritegom[93]), pazeć dobro, da se na koju stranu neprenategnu i da jedrilo po sriedi dodje. Zatiem zaputi se hajmica [94]) visalca[95]) oko jedrila i podigne se jedro prvo nutrnjim[96]), onda vanjskim podigačem[97]). Jedro se suzda i zategne gledajuć, da se nigdje nezamrsi[98]). Zateg jedra nesmije se nikad zametnuti[99]), nego s polûzi[100]) oko klupe u ruci držati, da se kod prvoga vjetra može smetnuti. Podigač mora biti čisto nakupljen[101]) i spravan, da se može u potrebi odmah snimiti[102]) jedro. Da bude čamac na jedra stalniji, mora se pogruziti, ali nikad željezom [103]), nego lagvami[104]) punimi vode, jerbo bi inače sud odmah potonuo[105]), da se izvrati[106]).“ „Što onda“, upitati će mali Ive, „kad počme more poljevati čamac?“ „Liepo“, zadovolji kapetan zvjedljivosti svoga pitomčeta; „onda se prihvati i zateg se popusti, tako će se korito vjetrom ubrčiti[107]) i jedro mah izgu-

[92]) Utvrditi, pritegnuti, stegnuti. Stringere. Anziehen.

[93]) Priteg. Corridori. Taljenreep. Mornarska.

[94]) Hajmica. Trozza. Rack. U Nerećvana.

[95]) Visalce, okrižica. L'antenna. Raa, Spiere.

[96]) Nutrnji podigač. Ghindazzo di dentro. Innenfall.

[97]) Vanjski podigač. Ghindazzo di fuori. Aussenfall.

[98]) Zamrsiti. Diventare sporco. Unklar werden.

[99]) Zametnuti. Dare volta. Belegen. U Nerećvana.

[100]) Polutûz. Mezza volta. Halber Schlag.

[101]) Kùpiti. Cogliere. Aufschiessen.

[102]) Snimiti ili slimati. Mainare. Streichen. U Dubrovčana.

[103]) Željezna gruž — gruzilo — pogruzka. Gagliandra. Kielgans (Eisenballast). Gruž: narodna rieč, znači sitno kamenje; u ruskom: pogruzka, što naški: vôz ili tovor (carico) broda. Gruzilo ili dubomjer. Scandaglio. Loth. Gruž: dubrovačka luka, gdje se krcaju i razkrcaju brodovi.

[104]) Lagva, lagav. Schizza. Wasserleger.

[105]) Tonuti, potonuti. Andare a picco. Sinken.

[106]) Izvratiti. Rovesciare. Kentern. U Dubrovčana.

[107]) Ubrčiti. A proviso. Windwärts. Mornarska rieč. Brkom zovu naši mornari: čela, što taljanski vento. Seitenstag.

Digitized by Google

biti. (Veliki brodovi u ovom slučaju na mjesto da prihvate, vazda izkrme [108]).“

„Ako je poriv još prejak, onda valja jedro podvezati [109]) i držati ga spravno na mjehur [110]). Vidi li se za vjetra i dim, otvorenomu čamcu neima više puta, te valja položiti jedrilje [111]) i tražiti si utok [112]). Imajuć pod sobom [113]) nepristupan kraj, onda neostaje drugo, nego da se priredi splav [114]), t. j. jedro se veže s kojim veslom (dva vesla moraju vazda ostati na brodu) i kotvom [115]) na cielu dužinu ogrljka ili čela, i baci onda u more. Splav će se pružiti i sud pram vjetru okrenuti [116]), da toli neodvaljuje [117]).“ — „Pa da baci vjetar čamac na kraj, kako onda?“ upitati će sada Ive, sav zanešen položajem, u kom se mornar desi u svom životu. „Trudno je“, odvrati kapetan, „primiti se kraja, ma bio i manji morski val [118]), a kamo li ovom prilikom. Jedini je način: pristupiti krmom kraju i veslî ili bačenim zapinjem [119]) tako se približati, da se spuštajućim valom sud kraju primakne, a dižućim se otisne. Ako je mo-

---

[108]) Izkrmiti. Poggiare. Abfallen. U Nerećvana.

[109]) Podvezati. Prendere terzaruoli. Reeffen. U Nerećvana.

[110]) Jedriti na mjehur. La sacca. Abgefiertes Segel. U Crikveničana.

[111]) Položiti jedrilje. Cavare l' albero. Mast aussetzen. U Dubrovčana.

[112]) Utok. De poggiata. Anlaufen, abfallen. Iz Kazalijeve sbirke.

[113]) Pod sobom ili izpod vjetra. Sotto vento. In Lee.

[114]) Splav. Spiera. Treibanker.

[115]) Kotva. L' ancorotto. Wurfanker. Ako li je na četiri nokta, onda se zove mačka. U Bakrana. Koška po ruskom.

[116]) Okrenuti. Battere. Wenden, schweien.

[117]) Svaliti, odvaliti. Derivare, Abtreiben. Na bielom moru „uval“; na hvalinskom „sval“. Deriva. Abtrift.

[118]) Bijanje valova, bibavica. Maretta. Brandung.

[119]) Zapinj. U Nerećvana. Isto što kotva.

Digitized by Google

guće, dobro je odmah baciti čelo na kraj (čal[120]), jerbo se tako laglje čamcem upravljati dade."

„Eto nas blizu broda" upozori Juka kapetana, koj u razgovoru zaboravi narediti, da se jedro skupi[121]) i brodu pod vjetar primakne[122]). Pristajuć k brodu bok uz bok[123]), hiti Tomo čelo u čun, Juko i Blaž ga vežu oko klupe te čun onda razpûte i po krmi vežu. Kapetan izvjesti Grgu o prigodi onoga broda i dobro obavljenom poslu te pohvali maloga Ivu kao dobroga i revnoga momka. Veliko se jedro opet vjetrom zategne, priečka digne i brod se opet uputi svojom starom krmicom. Kad je sve došlo na svoj stari red a podne minulo, pozove gospodar Grga vojsku na obrok.

Znaš li, pobro, ugodna blagovanja pod hladom jedra i šatorom vedroga neba, gdje ti se postojbina u bistrini morskoga daha lahko giblje i zalogaj ti se veličanstvenom tišinom božje naravi ugodno začinja! Neznaš, da li ti više prija oku ili grudima! „U istinu", progovoriti će opet kapetan, „nije li nam mornarom udielio dragi Bog tolike lasti i slasti, da se svega svieta nagledamo i svega i svačesa naužijemo?" „A i gorkosti", odvratiti će pouza Tomo, sišav uprav s krmila, da i on poobjeduje. „Samo treba pomisliti, koje kine i muke mornar pretrpjeti mora, kada ga zlo vrieme nadje i vode i hrane mu nestane. Nije tu kao na kraju svaku škuljicu začepiti i na zatvorenih prozorih vrieme očekivati; na polje valja stupiti i snagu vihra na svoja vlastita pleća primiti, ako hoćeš, da se spasiš i koliba da ti ciela ostane."

„Svaka uzbrdica ima svoju nizbrdicu", ukrmi kapetan u Tominu vodu; „eto na priliku, koliku štetu nenanese vojska trgovini, a kolike nam opet koristi nije

[120]) Čal. Ruska mornarska rieč. Znači čelo, kojim se veže plav uz kraj.

[121]) Skupiti jedro. Imbrogliare la vela. Aufgeien das Segel. Mornarska.

[122]) Podušni bok, ili bok izpod vjetra. Sotto vento. In Lee.

[123]) Bok uz bok. A lai. Bord am Bord.

Digitized by Google

doniela ona 1866. godine, osvjetlajuć našoj mornarici lice pred cielom Evropom!“ „U istinu“, prihvati gospodar Grga rieč, „naša se vojna mornarica kod Visa pošteno izkaza i podiže naš stieg visoko pred cielim širokim svietom, da se danas svagdje priznaje i za slavu mu se spominje.“ „Ali je bilo i oduševljenja“, doda odmah kapetan, „te neću nikada zaboraviti onoga dana, kad se s Talijanom kod Visa mjerismo.“ „Dakle ste i Vi tamo bili, nahrupi kao u jedan glas ciela družina, uočiv sada u kapetanu drûga slavne pobjede Viške. „I mene zapade sreća“, hoće na to odmah kapetan, „braniti vojnikom domovinu od neprijateljske navale. Bijaše tada naša mornarica na okupu u kolanu[124]) Fažanskom, gdje se vježbasmo i pucasmo od zore do mraka. U to buknuo i rat. Tegethoff nije mirovao ni danju ni noćju, kako da bolje pripravi svoju vojsku na boj.* On ulije u svoju mornaricu hrabar i bodar duh, te prionulo malo uz veliko, častnik uz mornara, da ono, što jim je na bojnoj sili nedostajalo, nadoknade vještinom. Još ni nebješe svi brodovi naoružani,** i već Tegethoffu duša zagori, da se s neprijateljem ogleda. S drvenimi brodovi najbržega hoda i sa 6 oklopnjača pohrli, da potraži neprijatelja.

Nadje ga usidrena u Jakinu.*** Neznajući izvjestno, da li je luka obranjena morskimi lagumi, svidi mu se bolje,

[124]) Kolan. Baja. Bucht. U Sv. Jurčana kod Senja. Kod Stona konalica.

*) Mnogu i mnogu noć je probdio i u okrugu svojih brodovnih kapetana izpitivao nove načine boja sa oklopnim i drvenim brodovljem, a na putu prama Visu pri čaški čaja i osvanuo, da još jedanput sve sile pregleda i bojnu osnovu pretrese.

**) Oklopnjača „Habsburg“, korablja „Kaiser“ i dvokrovka (Fregatta, Fregatte) „Novara“.

***) Ovo je bila još najbolja prilika udariti na neprijatelja, buduć nebijaše brododer „Affondatore“ još naoružan, a oklopnjače neimadjahu još topova velikoga kalupa (Armstrong). Istom Tegethoff Jakinu na pomolu, ukrcavahu Talijani tek nove topove, i da Tegethoff, kako naumi, i mahom navali, smrvi ih te se sbude kao kod Sinope.

Digitized by Google

počekati talijansku mornaricu, dok paru razvije i na polje stupi; ali Persano samo se ruga i na boj nemisli, a Tegethoff se vrati.

Minula opet dva mjeseca neprestane vježbe i pomna izloka (izvida), kad no u suton petdeset i drugoga dneva stiže viest na ruke admirala Tegethoffa, da se Talijani hametom podigli. Vis već dva dana biju i Hvar osvajaju.

Bilo je na post Ilinje u 2 sata poslie podne, kad no Tegethoff svu svoju mornaricu diže, 26 što velikih što malih brodova jaku, da ju krene proti neprijatelju. Od veselja bacahu mornari kape u nebo, iztežuć sidra i ložeć parne kotlove.

Crni oblaci obilježiše trag meljećemu brodovlju, koje se je sada poredalo u bojni red na oblik klina: na šilju stiegonoša[125]) „Ferdinad Max“ sa razredjenimi oklopnjačami po strani, u sriedi korablja „Kaiser“ sa drvenimi dvokrovkami, a otraga lagani brodovi i topčarice. Zalazeće sunce zablištilo morem. Večernje rumenilo zavi našu mornaricu dubokim mûkom te u ozbiljnu trenutku premišljavaše sve i svaki, kako da se na boj bolje spremi. Noćna tama pretvorila ubojito brodovlje u sivu goru. Zaoriše pjesme Kraljevića Marka, a milje narodnoga pjeva odjeknu brodom te u tišini noćnoga sklada opoji dušu divnim čarom, rekao bi, sve vile zaigraše kolo oko tebe i na sutrašnji te boj bodre i sokole. I bilo oko ponoći, kada zadnji glasovi ove predvečernje davorije odoknuše; sve umuknu, samo čuješ, kako brodovi jure sve jednako sudbini u susret. Sutradan osvanulo veliko jugo a nebo se naoblačilo, kao da će lievati gorke suze u lice strašna prizora, koj će se do 30 milja daleko razokriti. Oko osam sati u jutro javiše prvi naši izloci (predstraža) neprijatelja i okolo 8 sati pomoli se ciela taljanska mornarica, 39 brodova jaka, u dva odjela. U prvom bijaše 11 oklopnjača

[125]) Stiegonoša ili glavni brod. Bastimento ammiraglio. Flaggenschiff. Brodovni kapetan pukovnik bar. Sterneck. „Kaiser“ bijaše stiegonoša drvenomu brodovlju pod zapovjedi pukovnika barona Petz-a.

Digitized by Google

kao 11 sivih silesija*), naredanih dûgom[126]) medju Visom i Soltom; a u drugom pusta gora 15 visokih dvokrovka i ostalih parnjača, skupljenih kod Komiža. „Eto austrijskih ribara!“ poviknu Persano, spetiv našu puno manju mornaricu. Ali Tegothoff haje i nehaje, te željeznim stupa korakom napried, izvjesiv zadnji znak, kao obilježje boja: „Udarite na neprijatelja i potarite ga kljunom.“ Tada navali posried dûge taljanskih oklopnjača, prodre ju i na dvoje raztrže.

Nasta gruvanje topova i praskanje ognjača [127]); brod u brod ubojito zrnje siplje i nadmudriti ga gleda, kako da mu oštri sjekilj [128]) u bok zarene. Taljani tobož vještiji navališe mahom na naše drveno brodovlje i stisnuše ga u velike, ali se naše oklopnjače brzo obrnuše, da ga zaštite. U tušti dima nemožeš više da razabereš ni prijatelja ni neprijatelja. Bojni se red poremetio. Samo čim grivaš**) proleti, bojnica se izpali. Najžešći se bio boj oko korablje „Kaiser,“ na koju brododer „Affondatore“ ***) po četiri puta navaljivao, da ju svojim sjekiljem potare; nu ona iz svoja 94 mala, ali vitka topa ljuti oganj siplje, te se brododer svaki put grozno strese, a bojnica i krma mu kao rešeto. I komaj „Affondatore“ od daljnje navale odusta, srnuše druge tri oklopnjače na nju i smotaše ju tako, da hoteć prokrčiti si put, drugo joj neostade, već da udari kljunom u „Rè de Portogallo.“ Ovaj leže

193961.

*) Taljanski brodovi bijahu sivo namazani, a naši crno.

[126]) Dûga. Contromarcia. Contre-Marsch. Po ruskom. Tako bješe poredane taljanske oklopnjače; to jest jedna za drugom.

[127]) Ognjača. Granate. Zrnje napunjeno prahom.

[128]) Kljun ili sjekilj. Spirone. Sporn. Ramme. Ruski=taran (trn). Sjekilj, rieč u Bokelja; na zadarskih ostrovih zove se sjekilj=tagliamare, što na otoku Krku=rilo.

**) Grivaš, jer sivo namazan.

***) Brododer. Affondatore. Monitor. Vrst oklopnoga broda sa oštrim sjekiljem i nizkim bočnicama. Affondatore imadjaše 2 topa, po 300 ℔ zrno, i bijaše pod zapovjedi Persanovom.

Digitized by Google

na bok, a njoj se slomi rilo, [129]) utlegar i prveno jedrilo. Već traje boj dva sata i još nitko neuspie. Taljani kao jači mišljahu se još vazda dobitnikom. Nu opazilo se je već, kako taljansko strielje naše brodove prebacuje i glavnu škodu jedrilju nanaša, dočim su naši za polovicu manji topovi dobro omjereni oganj metali i korita harali. I kao da je nebu već dotužilo i da učini kraj potoru, digne se najedanput crni zastor, koj pokrivaše ovu vrevu mahnitih drieva, i provireće sunce posla trakove pomirbe, nebi li se drugovi razabrali i od boja odustali. Ali udes hoće, da se žarom nove luči boj uprav sada najviše razpali. „Ferdinand Max" spazi, gdje „Rè d' Italia" hodom stanu,*) udari ga umnim kretom u bok, pa mu probije rebra, da je mahom tonuo**) Taljanska slava poče tamniti i Taljani sami uzmicati, ali jih Persano još jedanput podbode: „Udarite na neprijatelja, i tko se nebije, nije na svom mjestu." Nu kad se razprsnu i „Palestro", klonu i Persano duhom, te pokupiv svoju vojsku s bojnoga polja, uze put prama Jakinu. Tegethoff i neznajuć, kakve mu je udarce zadao, sabra svoje brodove, da u potjeru krene, ali Persano zamače. ***) — —

[129]) Rilo. Tagliamare. Gallion. Tako na Krku.

*) Srednji hod našim brodovom u bojnom redu bijaše 7 milja na uru.

**) Re d' Italia bijaše stiegonoša Persanov i kad se naša mornarica pomoli, prekrcao se ovaj s te oklopnjače na Affondatora. Kad je došao Rè d' Italia prvi put s Ferdinandom Maxom bok uz bok, odlikovao se krmilar Krković iz Hvara. Spaziv, kako se ogromna zastava na Re d' Italia sprieda po krovu Ferdinanda Maxa mota, skoči tamo i veže ju za stupčiće na pramcu, i čim se je taljanski brod otisnuo, zastava se od uglavja odkide i Krkoviću u šake dopade. Mnogobrojnim hitcem bersaglierâ izmače on, legav potrbuške na krov. Ova je zastava kitila izbu Admirala Tegethoffa, a zlatna kolajna prsi ovoga mornara.

***) „Ovo je najlepši dan moga života," reče Tegethoff, po svršetku boja, videći, kako se Taljani pobraše, a Persano skupo ribu plati. Naša je mornarica brojila svega skupa 32 mrtva i 124 ra-

Digitized by Google

U to prekinu straža na krmilu rieč kapetanovu, javljajuć, da je vjetar sprieda skočio, i da će se morati izpriečati krčki konao. „Izkrmi prama „Suhomu rtu“, naloži gospodar Grga, pa odrediv još Juku sprieda, da priečku promieni, [130]) skoči i sam, da veliku po vjetru zategne.

Uputi se brod novom krmicom, a kapetan nastavi dalje svoj razgovor, razloživ, što bi dočekalo naše primorje od Taljana, da naša mornarica nepobjedi i Tegethoff sve jim osnove u dno mora neporine. U to vjetar opet preskočio i pogodnim se ukazao, te je brod brzo konao prevalio i riečki mu se zaliev otvorio, da je još večer glavinu Cresa obišao.

Tko još nije ovim konalom jedrio i veličajnomu se pogledu na grad Rieku i okolicu divio, dodji pa gledaj, kako ti se Učka sa zelenim podnožjem Ike i Lovrana u vis mota; kako se po brdinah od sv. Kuzma i Josipa razsu sve bielo biserje liepih kućica tija podno Riečine; kako svoju ponosno diže glavu sgoljno mornarska Kostrena, gdje ti se na blizu otvara ribonosna draga, steruć se sve do primorskoga grada Bakra; kako ti mile uspomene budi dična Kraljevica, odklje ti se niže Vinodol sa rodištem pjesnika Čengić-Age, našega bana primorca! Dodji pa se naužij te ljepote ma izpod naših goleti! Čim dalje stupaš u velika vrata [131]), sve više ti se razkriljuje ova divna slika, sve ćeš se više zadubiti u ovo nakićeno zaokvireno ogledalo, dok ti se u tiesnu kod Crnice sklopi i oko te na drugu stranu rukava zanese.

Sunce za goru, poče se oblačiti i vjetar s kraja lahoriti, da mogosmo kroz noć do Rabca dojedriti, gdje

---

[130]) Promieniti priečku. Cambiare floc. Klüverschotte wechseln.

[131]) Velika vrata. Canale di Faresina. Canal von Faresina. Ovako zove narod tiesno, što spaja riečki zaliev s ostalim Kvarnerom. Mala su vrata prolazak St. Pietro di Nembo kod Velikoga Lošinja ili ulaz u krčki konao.

Digitized by Google

nam za jutra protivni vjetar s juga osvanuo. Kako smo brodom dva tri li puta konao izpriečali, snadje nas sve to veći vjetar i more, a brod poče na putu gubiti. Nebje nam druge, već u Cresku luku navrnuti, pa tamo bolje vrieme čekati. Primaknuv se rtu Kovačini, dodjosmo uprav na mjesto, gdje se vjetrovi križaju i jug nam stao s protivne strane najme iz luke puhati, te nas prisili tegliti se. Zatvorivši jedra, pristavismo čunj, vrgosmo unj kotvu i teglo, pa tako stigosmo jednim potegom luki do vrata, a dosegavši na jedra pristanište, vezasmo se.

Digitized by Google

Poglavje II.

B o r a v a k.

Liepa li ti je poput pladnja Creska luka sa svojom bujnom zeleni gustih maslina, sa svojim živahnim sve u naokol posjelim pukom! Da se ovamo od silna vihra ukloniš, rekao bi, pod krovom si se udomio; a stupiv na kraj, neznaš, bi li prije gradom prošetao ili zelenom dragom, mirisavom to bašćom, proletio, tolika ti je milota u ovom mjestancu! *)

Prva ti je, čim brod u luku stigne, da mu se najavi gospodar lučkoj oblasti, izvjestiv ju o svojem putu, poslu i vojsci.

I kapetan stupio na kraj i s malim Ivom obilazio gradom. Došli i na tako zvane stare dilje, gdje je uprav ležao brod u rebrih. [132]) Kako se razgovarali o znamenitosti ovoga grada i njegova položaja, o prometu mu i trgovini, dodje sad na red i najstavnija obrtna grana grada Cresa, najme brodarstvo, te mali Ive saleti kapetana, neka mu cieli ustroj [133]) i sastav brodu raztumači.

„Temelj brodu," početi će kapetan, „osnuje se na kobilici, t. j. na čvrstu i zdravu drvu od hrastovine ili brestovine, što sastoji prema veličini broda i od više

*) Nezaboravnomu Franu Kurelcu osobito omilje Cres.

[132]) Brod u rebrih. Bastimento imboscato. In Spanten stehend. Gerippe. Urebriti brod. U Bakrana.

[133]) Ustroj ili sastav broda. Costruzione del bastimento. Bau des Schiffes.

Digitized by Google

komada. Kobilica nosi sprieda i straga uzgor nasadjeno drvlje: nos [134]) i osovinu [135]), te odkroji tako brodu duljinu. Kobilicu veže s nosom drugo drvo nalik koljenu, koje se zove trup [136]), a ima kao i kobilica i osovina sa strane izdubak [137]), gdje počivaju popêla [138]) boka. Da se kobilica bolje učvrsti s nosom i osovinom, podstavi [139]) se nos i osovina jakim drvljem. Sastoji li nos od više komada, kao što biva navadno kod velikih brodova, onda ti komadi sačinjavaju kljun [140]) brodu. Prostor, što se pomoli na oštrim okrajcima medju kobilicom, nosom i osovinom, izpuni se jakim drvljem, kladom [141]). Poprieko kobilice dolaze ljukoći [142]). Na njih se nastavljaju rebra. Ova su od jednoga ili više komada, prema veličini broda, krojeći mu širinu. Rebra najveće širine zovu se perna rebra [143]), a ona sprieda i straga kutnja rebra, [144]) a po redu, kako po ljukoćih sliede: prva, [145])

---

[134]) Nos. L'asta da prova. Vordersteven. Po ruskom.

[135]) Osovina. L'asta da poppa. Achtersteven. U Dubrovčana.

[136]) Trup. Calcagnol da prova. Anlauf des Vorderstevens. Kod korabe na Kupi.

[137]) Izdubak. Scanellatura del pianisello. Kielspündung.

[138]) Popêlo. Madiere. Aussenplanke. U Dubrovčana.

[139]) Podstava nosa, podstava osovine. Contra asta da prova, contra asta da poppa. Innen-Vordersteven, Innen-Achtersteven.

[140]) Kljun. Gallione. Gallion. Brodovi starih Rimljana imadjahu nos poput kljuna, odkud i ovo ime. Gdjekoje ribarice oko Dubrovnika i brodice oko Perana imaju još sličan nos.

[141]) Klada. Stella morte. Todtholz.

[142]) Ljukoći. Forcame. Sitzer. U Nerećvana.

[143]) Perno rebro. Corba maestra. Hauptspante. U zadarskoj okolici p e r o=širina broda.

[144]) Kutnja rebra. Menali. Kantspanten.

[145]) Prva rebra. Forcamelli. Erste Auflanger.

Digitized by Google

druga [146]), treća [147]) rebra. Razmak medju ljukoći i prvimi rebri, obsižući ribinu ili dno broda, izpuni se uložcî [148]), koje se radi jačega stroja okonopate [149]) i zasmole [150]). Povrh ljukoćâ uzduž kobilice dolazi pasmo [151]), čvrsto i debelo drvo, da utvrdi bolje ljukoće s kobilicom. Kad se brod ovako osnuje, učvrste se rebra iznutra medju sobom. Ovo može biti dvojako: ili se meću bočnice [152]) jedna uz drugu ili na križ. Drugi je način puno bolji, pušta bo zrak, da rebra provjetri i od gnjiloće sačuva; pa opet se ravan pretinac zato više upotrebljava kod trgovačkih brodova, što je prikladniji za voz (osobito za zrno) i što se za popravka rebra neoštećuju. Na bočnicah su iznutra palci [153]), koji nose krovne spônje [154]) ili grede. Sada se počme brod izvana popêliti [155]), a najdeblja se popêla [156]) meću ondje, gdje treba najveće sile, kao što na ribini [157]), srhu [158]) i oknu. [159]) Nutrnje podnice [160]) imaju medju sobom razmak, da se cjedeća

[146]) Druga rebra. Braccio. Zweite Auflanger.

[147]) Treća rebra. Braccio di regia. Dritte Auflanger. Ima li brod još četvrti i peti nastavak rebara, onda se zovu: Controbraccio, controbraccio di regia. Vierte, fünfte Auflanger.

[148]) Uložak. Zappolo. Kalbe.

[149]) Okonopatiti. Calafatare. Kalfatern. Po ruskom.

[150]) Zasmoliti. Catramare. Theeren.

[151]) Pasmo. Paramezzale. Kolschwin. Na zadarskom ostrovlju.

[152]) Bočnice (pretinac.) Madieri interni. Innenplanken.

[153]) Palci. Controforte. Unterschlag der Deckbalken. Na vinodolskoj ladvi.

[154]) Spônje. Baglio. Deckbalken. Kod korabe na Kupi.

[155]) Popêliti. La fascia. Garniren. U Dubrovčana.

[156]) Popêla. Madieri esterni. Aussenplanken.

[157]) Ribina (dno). Carena. Bergholz. Iz Kazalijeve sbirke.

[158]) Srh. Incinta del bastimento. Wasserlinie.

[159]) Okno. Cavo di banda. Setzgang. Na vinodolskoj ladvi.

[160]) Podnica. Panesello. Kielplanke. Nutrnja podnica (ljetva). Parascosole. Nüstergänge.

Digitized by Google

voda izcrpati može. Da se mogu popêla lakše priklapati na bočnih zavojih, pare se u kuhanoj vodi na paristu [161]), te tim umekšaju. Kad se brod pokriva, stavljaju se grede ili spônje [162]) na palce tako, da se krov prama bočnicama kao svede, da može voda kroz izbježke [163]) laglje izteći. Zato ima štica (trenica), koja spaja krov s oknom, nalik žliebcu [164]). Da se palci i spônje sa žliebom dobro ukriepe, skvače se iznutra lokotî [165]). Sprieda i straga broda, gdje neimaju rebra dosta uporišta na kobilici, utvrde se rašljami [166]). Pokrivajuć brod (krov), ostave se mjesta za grla [167]) jedrilâ, za lûknje [168]) i bitve [169]). Krovne su štice [170]) navadno od mehka drva, pa najdeblje ondje, gde treba najveće snage, kao kod bitve, žabice, vitla [171]) i na žliebu. Kad se brod ovako sklopi, opravi se kobilica jošte drugom tobožnjom kobilicom, podljem [172]), da se prava kobilica neošteti, kad se brod nasuče. Na podalj kobilice nastavi se rilo [173]) ili sjekilj."

„Mili Bože!" kliknuti će sada gospodar Grga, prispjevši tek na polovicu razgovora, kako je bio već putnicu (pratiku) digao; „što li sve ljudi izumiše i koliko

---

[161]) Parište. Casson da vapore. Kochflotte.

[162]) Spônja. Baglio. Deckbalken. Kod korabe na Kupi.

[163]) Izbježak. Manichella. Speigatte. Po ruskom.

[164]) Žlieb. Sfrizzetto. Wassergang.

[165]) Lokot. Bracciuolo. Deckknie. Kod vinodolske ladve. Lokot veže okno s koritom.

[166]) Rašlje. Zoja. Bänder. U Bakrana.

[167]) Grlo. Gola dell' albero. Mastfischung.

[168]) Luknja. Boccaporta. Lucke.

[169]) Bitva. Bitta. Betting. Na Savi.

[170]) Štica, trenica. Madiere di ponte. Deckplanke. U Dubrovčana.

[171]) Vitao. L' argana. Gangspiel. Vitlica na savskoj ladji.

[172]) Podalj kobilice. Contra colomba. Loser Kiel. Rieč u Bakrana.

[173]) Rilo. Tagliamare. Gallion. Na otoku Krku.

Digitized by Google

li već ruka diljaše brod, dokle ga ovako liepa, vitka, spretna i okretna sastavilo.“

„Jest, prijatelju Grgo, odavna nam bilježi knjiga trag prvim brodovom, a Feničane *) mislimo prvimi, koji udariše temelj današnjemu brodarenju. Brodice jim bijahu malene i opremljene veslî. Kako jim se počela trgovina dizati i rasti, uvidješe potrebu diljati [174]) veće trgovačke, a za obranu jim i ratne brodove. Po njih došlo brodarenje na Grke, koji su rabili jedrilje na dva i tri stabla, a brodove smolili paklinom. **) Stari Rimljani, kao nasljednici grčkoga gospodstva, malo privolješe moru, pa jim tek punička vojska ukaza potrebu domoći se vojne sile i na moru. Po slici jedne izbačene kartagežke plavi imao jim prvi brod kobilicu, rebra i kljun, a vozilo ga osam parića [175]). Mornari jim bijahu poglavito iz Liburnije, iz predjela oko današnje Rieke i Kastva, koji jim izvojevaše mnoge sjajne bitke, a lahkimi njihovimi gaetemi prebrodiše mahom jadransko more. Klica mornarštine osta i u današnjem potomcu toga kraja te se ciene kvarne-

*) Ovaj narod življaše na obali današnje Sirije i plovljaše morem ćak do sadašnje Njemačke.

[174]) Diljati. Costruire bastimenti. Schiffe bauen. Rieč u Šibeničana.

**) Godine 1834. nadjoše u Atini, polažući ugalni kamen jednoj sgradi, 30 mramornih ploča, na kojih bijaše uvajano (urezano) cielo izvješće tadanje morske oblasti, što se je puku izlagalo poput sadanjih tiskanih oglasa. Po ovih omašnih izvještajih bijaše moguće Dr. Graseru i Bökhu, zaslužnim to morskim iztražiteljem, sastaviti takov brod (pentere), što ga sada čuvaju u berlinskom muzeju. Na tom brodu možeš vidjeti, koliko su već Grci odmakli strojem brodova, da se mogu unj i današnji strojitelji ugledati. God. 1863. nadjoše druge dvie ploče kod Rima, na kojih su uklje-sana dva rimska broda. Ove je brodove razglobio i razpravio pop Guglielmotti, poznati strukovnjak u staro-pomorštini, u aka-demiji znanostî i umjetnostî u Rimu.

[175]) Parić. A due remi. Riemen eines Ruderpaars. Mornarska.

Digitized by Google

rolci prvimi mornari, Lovranci pako napose najvještijimi vožnji na trabakulih. Već za vrieme Rimljana počeše se graditi veći brodovi, a u Egiptu diljao kralj Ptolomej brod 490 stopa dug i 70 stopa širok, što ga vozilo hiljada parića. I ljepoti se broda počelo prigledati, te je egipatska kraljica Kleopatra sagradila najljepši za onda brod, kojemu bijahu jedra zlatom i srebrom izvezena i vesla srebrom okovana. U sredovjeku razviše brodarstvo Genovljani, Englezi, Španjolci i Mljetčići. Brodovi dobiše krov, visoku zaritu[176]), jedrilo sa dva tri li nastavka [177]) i priečku, kamena se sidra zamieniše željeznimi, a čela stadoše mjesto od kože sukati i svijati od konoplje. Kolumb prvi proprti put do daleke Amerike, a glasoviti Englez Cook (čit. Kuk) oplovi cielu zemaljsku kruglju, odkrivajuć nove zemlje i nepoznata mora. Mnogovrstna imena tadanjih brodova, kao što: brigantina, piroga, filjuga, trtana, polaka, trabakul i dr. prešla su i na nas; osobito pod posljednjim imenom obliće do 700 plavi naše krajeve, pomaljajuć se mornaru s daleka lahkokrilimi golubi, kad išćući hranu poljem popadu. Pa niste li se već začudili, prijatelju Grgo, ogromnoj sili dvo- ili trokrovnih brodova današnjega vieka, koje nam se pričinjaju kao čitave ploveće varoši na pučini. A kamo li će još ljudska ruka odmahnuti, da nam postojbinu na moru udovrši i uveliči?! Nu sa svim tim težko da će ikad čudovište poput Great Easterna*) (čit. Grejt-Isterna) morem zaploviti, jer je već ovaj prekoračio granice, kojimi se mora brod moru prilagoditi.

Obretom i porabom parne sile preuze i obrt na moru mah, a uz nestašicu liesa nadomjestilo hrastovinu

[176]) Zarita. Quadro da poppa. Heck. Na kupskoj korabi.

[177]) Nastavak. Alberetto. Stenge. Iz Šulekova riečnika.

*) Great-Eastern ima 210 metara dužine, 25 metara širine, 22.500 bačava težine, dva parostroja, jedan na svrdlo, drugi na kola, i 7 jedrila. Samo tri puta je plovio, a glavno služio, kad no se je polagala podmorska žica (kabel) izmedju Englezke i Amerike. Sad je vezan uz obalu londonsku.

Digitized by Google

željezom, pa sad možeš gledati željezne brodove, koji se odlikuju ugladjenim strojem i potezom, kako ga tesla [178]) nikad neizradi."

Glas „Zdrave Marije" prekide kapetanu rieč. Družina ode u grad, a gospodar Grga pohiti. da još za večeri ugovori vozarinu [179]) za jedno jedrilo, što ga imao sutra ukrcati.

U zoru Blaž i Juka već na žalu, da vežu stablo čunu po krmi [180]), i to tanji kraj sprieda, pa ga tegle na brod. U to nasadi pouza Tomo na brodu pomagaču [181]) i izvadi iz triema klube [182]), poluge [183]), žicu [184]) i drugo, što treba za ukrcaj ove ruke voza. Podime [185]) se broda spruže [186]) i zakopčaju [187]) u praće [188]), kojimi se dotegljeno već jedrilo na oba kraja opaše. Kad je bilo sve spravno, stanuše sve ruke na zapovied gospodarevu, da jedrilo klubama i podimama dignu, dočim sám gospodar branjaše polugom deblu do bočnica i uzdržavaše obojke [189]) po rubu [190]) popêlâ.

---

[178]) Tesla. L' ascia. Deissel. U Kraljevčana.

[179]) Vozarina. Nolo. Fracht. Iz Šulekova riečnika.

[180]) Po krmi vezati. A poppa legare. Achter vertäuen. Po mornarsku.

[181]) Pomagača. L' ago. Spiere. U senjskoj okolici zovu ovako drvo, što pomaže tovoriti kljuse.

[182]) Kluba. Paranco. Talje. U Hercegovini. Iz Parčićeva riečnika.

[183]) Poluga. L' aspa. Handspacke. Mornarska.

[184]) Žica. Sagola. Leine.

[185]) Podime. Scottine. Ladetakel. Na trabakulih klube, uglavljene na šljemenu jedrilâ, za ukrcaj i izkrcaj voza.

[186]) Spružiti. Sarchiare. Abschacken.

[187]) Zakopčiti. Incozzare. Einhacken.

[188]) Praće. Braga, bragotto. Länge. Narodna.

[189]) Obojak. Paglietto. Matte.

[190]) Rub. Filaretto. Dollbord. Na Krku.

Digitized by Google

Žabe škriplju, momci se vrte te kadkad i zapinju izpod težka bremena, da se znao gospodar Grga i našaliti: „Uprite, djetco; ma da je kruh, već biste ga ciela izjeli.“ Polagano digoše stablo do ruba popêlâ; pomaknuvši na njem praće oprostiše ga okretajem pomagače najprije prvenoga, onda velikoga jedrila, i položiše na krov.

„Hvala Bogu!“ odahnu gospodar Grga, tareć si debeli znoj s čela, i odpusti najmljene težake.

Kad zadrži zlo vrieme brod u luci ili ako drugčije nemože da obći s krajem, nastojati je gospodaru, da si vojsku u korist zabavi. Pa ne jedan, već stotinu posala naći će mu se, da si brod što bolje uredi. Sad mu je pregledati jedrilje, sad snast i vrvinu na brodu, pa opet obići, da se triem prozrači, visla, trklje[191]), korito i dr. ostruže i omasti itd. Zato i danas naredio gospodar Grga, neka se čun iztegne na kraj, da mu konopatnik[192]) ribinu[193]) popravi, buduć vodu pušta. I dovezli mornari čun do vlačine[194]). Blaž digao podce[195]), ljetve[196]), krmilo, palce[197]), vesla i ostalu spravu na čunu i spremio na kraj, a gospodar s Jukom opasao ribinu i praću na rubu zametnuo, da se iztezanjem čamca nespuzne. Sad uhvati Blaž klubu, služeću iztezalom, zakopči ju za stupac tomu posadjen, spruži i opet zakopči u petlju[198]) praće na rilu čamca, da se nebi kuka[199]) klube s koritom grizla. Juka pako stavio valjke[200]) po vlačini, da se

[191]) Trklja. Mazza. Spiere.

[192]) Konopatnik. Calafato. Kalfater. Iz ruskoga.

[193]) Ribina ili dno. Carena. Schiffsboden. Kazali.

[194]) Vlačina. Painazzo. Schlittenweg. U Nerećvana, gdje prevlače trupinu, kad voda pane.

[195]) Podac. Pagliuolo. Flurholz. U Vinodolu.

[196]) Ljetve. Verginelle. Kimmweger. Na Kupi

[197]) Palac. Schermo. Rojdulle. Mornarska.

[198]) Petlja. Gazza. Lägel.

[199]) Kuka. Gancio. Hacken.

[200]) Valjci. Modoli. Rollhölzer.

Digitized by Google

čun laglje iztegne, a dno mu se neošteti. Došao i Mato još s kojim težakom, te svi stanu na tegalj[201]) klube i jednim hipom iztegnu čamac na kraj. Pri tom upravljao gospodar po krmi, da se sud nepovali i valjci neizkotrljaju.

Sad se uhvatio konopatnik posla, a mali mu Ive pomagao, priredjujuć mu kučinu[202]), prenoseć mu škrinjicu s orudjem i pružajuć mu čas dlieto[203]), čas šuperilo[204]) ili mlat[205]).

Iza dva dana, odkada je počelo jugo puhati, nasta kiša, te se boravak u luci protegnuo još za koj dan. Tim se pružila prilika i ostali pribor[206]) čuna urediti. Treba da se napravi novo krmilo, pošto je staromu glava[207]) i pero[208]) već krhko a štenci[209]) se razklimali.

„Hoće li se naskoro rinuti onaj brod u more, što no baš gotov stoji na novih diljah," upita Mato konopatnika, koj je baš htio da natakne novo krmilo na korito. „Hoće, ako Bog da, rinuti ga sutra u more", odgovori konopatnik; „nu bude li ovako dalje močilo, bojati se je, ni sutra nebude ništa." — „Molim Vas, a kako živi ovdje mornarica", nastavi Mato svoj razgovor, ugrabiv koj časak, da se malko zabavi i svoju lulu[210]) napali. „Lošo

---

[201]) Tegalj. Vetta del paranco. Läufer.

[202]) Kučina. Stoppa. Werg.

[203]) Dlieto. Scarpello. Betel. Meissel.

[204]) Šuperilo. Gancio da cavar stoppa. Nahthacken. Iz Šulekova riečnika.

[205]) Mlat. Martello. Hammer.

[206]) Pribor korita. Attrezzi del corpo. Zurüstungsgegenstände. Po ruskom.

[207]) Glava krmila. Testa del timone. Kopf des Steuerruders. Mornarska.

[208]) Pero krmila. Stella del timone. Blatt des Steuerruders.

[209]) Štenci krmila, t. j. samica i štenac. Mascole femmina del timone. Fingerlinge. U Cresana.

[210]) Lula, po českí dimka.

Digitized by Google

kao svagdje," početi će konopatnik. „Trgovina nas po moru izdala, ljudi se bacili na polje i vinogradarstvo, misleći, da će tako laglje preživjeti; nu zemlja jih rodom iznevjeri, te se primiše mora kao drugda, tražeć si kruh brodom daleka puta, jer je već brodarenje uz kraj otančalo, poklje ga je para preotela." „Tako je!" skoči Mato u rieč; „ta vidimo, da se već nediljaju brodovi manje 1200 bačava[211]) težine[212]). Živo sada osjećamo, kako nam je nužda vještom i srdčenom rukom poseći i preko naših granica, te udruživajuć se namaći si toliko brodova, da se može naša čeljad u daleki sviet uputiti i u morstvu uvještiti." „Dobro velite," odvrati konopatnik; „dakako i nebijasmo dosele toli sretni niti se zaodjeti na moru u narodno ruho, niti se domoći blagostanja; i ako grnula množina za morskim zanatom i gdjekoj se i podigao morskim obrtom, ipak nam osta sve pustom igraljkom tudjih zajamnika. Ali sada, gdje se podižu naša narodna brodarska družtva, gojimo čvrstu nadu, da će se udariti temelj pravomu narodnomu morskomu obrtu te umnim i pošteuim radom zajamčiti našoj mornarici domaći kruh, nebi li se tako hrvatska vještina i djelatnost i po moru razširila."

Iza kišovita vremena zasja opet blago sunašce; ljudi podjoše opet za svojim poslom. Podno drage na „novih diljah" nadješ brod nakićen barjaci i spravan, da se u more rine. Pune ruke posla vrte se tesači oko odra[213]), da korito uz saonice što bolje prione. Skuplja se množina svieta, da pribiva veselju i slavlju rada ljudskoga.

„Izbijajte kôce[214])," zapovjedi brodograditelj ozbiljnim glasom svojim radnikom. I netom se čuli samo udarci i pád podbočena drvlja. Pade i zadnji kolac. Brod,

[211]) Bačva. Tonnellata. Tonne.

[212]) Težina. Portata. Tonnengehalt. U Bakrana.

[213]) Odar broda. Carega della slitta. Einbettung.

[214]) Kolac, kôci, da se podboči brod na diljah ili vlaci. Puntale. Stütze. Inače u mornarskom jeziku zovu se kôcem stupovi, zabiti u moru za vezanje brodova.

Digitized by Google

dozreo u utrobi materinjoj, poče se micati, i niesi još ni okom okrenuo, već se hitrinom munje oprašta krila rodilje te svečanim žarom hiti u naručaj svoje zaručnice, da sve varnice po vlaci[215]) skakale, a more od dragosti zakipilo. Svatovi*) se goste, muževi iz pušaka meću, djevojke kolo igraju. Oholo pliva brod na svom novom življu i diči se krepčinom sastava i kroja. Ponosno ga gleda majstor kao babo svoje čedo, što mu je znao pogoditi žicu: manje odribati, a više voziti.

„Što će biti ovaj brod?“ upita sada mali Ive svoga strica, poslie kako se sleže pljeskanje i povladjivanje gledalaca i sviet se stade razilaziti. „Škuna[216]),“ odgovori gospodar Grga. „A koliko će biti veći od našega¿“ izpitavaše mali dalje. „Za dvaput veći, sinovče,“ odvrati Grga. Ovako se razprede razgovor, i na upit: koliko će taj brod voziti? umješao se i kapetan Božo, navadjajuć kako je lahko saznati objem brodu. „Kada znadeš, koliko brod tone[217]) na pernom rebru, pa ovaj iznos umnožiš duljinom i širinom broda razom vode, a proizvod opet umnožiš sbrojnikom 0.64, 0.60 ili 0.55 (kako je već brod oštra kroja), i od svega odbiješ trećinu, onda ćeš doznati množinu vode, što ju brod izgrne, u kubičnih metrih[218]), ili, što je isto, koliko je sam brod težak**). Tako na p. riba ovaj brod na pernom rebru $1^1/_3$ metra (4 stope), najveća mu je duljina na ribini $21^1/_2$ metra (68 stopa), a najveća širina $4^2/_3$ metra (15 stopa). Kad se ove mjere, kako je rečeno, umnože, dobije se $89^1/_2$

---

[215]) Vlaka. Painazzo. Schlittenweg. Na ostrovih zadarskih.

*) Kum i kuma, kako je gdje običaj.

[216]) Škuna. Scuner. Schooner. Po mornarsku.

[217]) Tonuti, ribati, odribati. Pescare. Tauchen. U Bokelja.

[218]) Metar. Metro. Meter. Mjera, koja će se rabiti i kod nas od g. 1876., a iznosi 3.16 stopa t. j. 10,000.000 dio kvadranta ili 40,000.000. dio zemaljskoga okruga. Zemaljski okrug ima 5400 geografičkih milja.

**) Brodovni mjernik D.

Digitized by Google

kub. m. (2829 kub. st.) Računajuć, da kubički metar vode poteže 990 kilograma (1763⅋), a 1800⅋ da ide na bačvu, iznosi težina[219]) ili objem brodu 89 bačava. Budući da brod na jedro može toliko voziti, koliko mu je bačava težina, to sačinjava težina broda i teret[220]) njegov. Po tom ima dakle ovaj brod 89 bačava tereta ili, računajuć po bačvi 16 stari[221]), vozi ovaj brod 1424 stara.

Po teretu broda plaća se brodarina[222]), zdravstveni prihod[223]), mornarska zaklada[224]) i druge pristojbe sidrarine."

[219]) Težina ili objem broda. Dislocamento. Wasserverdrängung. U Bakrana.

[220]) Teret broda. Portata del bastimento. Tragfähigkeit des Schiffes. Teret broda nevalja zamieniti v o z o m broda, carico, Ladung. U Senjana. Kod parobrodâ valja odbiti 40% od objema, da dobiješ teret brodu.

[221]) Star. Stajo. Metzen. Mjera 110 funti.

[222]) Brodarina, bačvarina. Tonellaggio. Tonnengebühr. Brodice od 11 do 50 bačava tereta plaćaju sidrarine 4 novčića po bačvi. Brodovi od 51 do 100 bačava tereta 7 novčića po bačvi; a od 100 do 200 bačava 12 novč. po bačvi. Proste su od brodarine brodice manje od 11 bačava tereta i brodovi na utoku (de poggiata), ako se nepačaju kroz to vrieme u trgovinu.

[223]) Zdravstveni prihod. Diritto di sanità marittima. Sanitätsgebühr. Brodovi od 11 do 100 bačava tereta plaćaju zdravstvena prihoda 2 novčića po bačvi; od 101 do 400 bačava 4 novč. po bačvi; a brodovi više od 400 bačava tereta 5 novč. po bačvi. Brodice manje od 11 bačava tereta i brodovi na utoku neplaćaju zdravstvena prihoda, kao što ni oni brodovi, koji se poradi važnih posala samo 48 ura u luci zadrže a u nikakovu se trgovinu neupušćaju. Brodovi od 11 do 25 bačava tereta, koji samo brodare uz domaću obalu, mogu platiti pristojbu sidrarine (brodarinu) na jedan put, i to forintu po bačvi na godinu.

[224]) Mornarska zaklada. Pio fondo di Marina. M. Fond. Iznosi 12% na bačvarini. Mornarska je zaklada zavod, koj pruža pomoć siromašnim mornarom ili njihovim udovam u našem primorju.

Digitized by Google

„A kakvo jedrilje ima škuna?“ uprositi će sada mali Ive kapetana Božu, osmjeliv se umiljatim postupkom njegovim u toliko, da mu se je u svem i svačem mahom i povjerio.

„Škuna ima dva jedrila,“ uputio kapetan Ivu, „kao što i brik, nu samo da ovaj ima oba jedrila puna, dočim škuna opravlja veliko (zadnje jedrilo) na golić[225]) ili zadnjaču[226]). Prije nego se pobiju jedrila brodu, opravi se korito. K opravi[227]) korita spada krmilo, zaklopci[228]), police[229]), klinovi[230]), razna okanca[231]), okuke[232]), klupice[233]) itd., što se može dielom ponamjestiti, dokle je brod na diljah ili vlaci. Jedrila, su stožeri cieloj jedraćoj spravi i dižu se navadno toliko u vis, koliko sam brod duljinom mjeri. Najprije se pobije deblo[234]) velikoga (zadnjega), onda prvenoga jedrila, zatim deblo na nosu, čunac. Jedrila se podižu stožinom.[235])

Sielo joj je u Trstu i na Rieci. Na mornarsku zakladu imaju pravo svi oni, koji su mornarili barem kroz 10 godina na brodovih, jedrećih pod našom zastavom, kao i oni, koji su već obnemogli starošću ili mornareć se osakatili, da se nemogu više sami prehraniti. Najviša podpora iznosi 60 for. na godinu.

[225]) Jedrilo na golić. Palo. Schnaumast.

[226]) Zadnjača. Randa. Besahn. Rieč mornarska.

[227]) Oprava korita. Attrezzi del corpo. Zurüstungsgegenstände.

[228]) Zaklopci. Coperchio di boccaporta. Luckendeckel.

[229]) Polica. Portacaviglia. Belegbank. Na Kupi.

[230]) Klin. Caviglia. Knecht. U Bakrana.

[231]) Okance. Anello. Ring. Rieč mornarska.

[232]) Okuka. Pastiere. Belegklampe.

[233]) Klupica. Bancaccia. Rüste.

[234]) Deblo jedrila, ili kako Kazali kaže i strom. Tronco dell' albero. Untermast. Kazali, može se reći, zapodjeo naše mornarsko nazivoslovje. Za njegova župnikovanja kroz 15 godina po Dalmaciji bijaše mu zadaćom kupiti mornarske rieči i izreke po našem primorju i izdati ih. Nu kako je zaodjenuta naša mornarica

Digitized by Google

Opućujuć deblo treba da metneš prednje pûto vazda nješto izpred panja. Pûta se nategnu paricama i to malo po malo, da nebi možda za kiše nabreknula i jedrilje slomila. Pûto se pritvrdi s koritom šupljimi glavami [236]) i pritegom [237]), i to na klupah [238]) brodu po boku. Doljnje se šuplje glave zaglavljuju ključevi [239]), a ovi se uglave s koritom izpod klupice zavornji [240]). Gdje se pûto žuli o željezo ili drvo, povije se jedretinom. Pûta se stubičaju [241]) (izprepletu) na cielu dužinu tankim čelom, stubkom [242]), što služi mornaru stuponogom, kad uzlazi na jedrilje. Zatiem se stavi lêto [243]). Lêto je još od

---

ciglom talijanštinom, a narodno blago se prosulo i zakopalo u ustijuh naroda, a on više jezikoslovac, nego strukovnjak, to nemogaše ni njegov trud biti toliko omašan; ali ono, što nadje, čisto je zlato mornarske svetinje. Putujuć povede ga posestrima vila na jednu zadarsku ostrvicu — ime joj zaboravih, a trudnik mi se neodazove — gdje ljudi tako malo sa svietom obće, da nadješ još trag staroslavenskomu narečju. On ih uprav nadje, gdje diljaju na jednoj ladji. Biti će se mislio u nebu, slušajuć nazivati okostnicu plavi žudjenom hrvaštinom, i riečmi: kobilica, sjekilj, pasmo, perno rebro, prut, udari temelj hrvatskomu nazivlju za korito broda.

[238]) Stožina. Cavria. Bock. Stožina ima dvie pomagače, spojene na vrhu, da prilikuje kobilki; pritvrdjena je na krovu nogom (scarpa, Schuhe), a sa strane drže ju praće (venti, Stage). Stožina nosi jake podime, argagno, Schwertakel, za podizanje jedrila.

[239]) Šuplja glava. Bigotta. Jungfernblock. Mornarska u Bakrana.

[237]) Priteg. Corridori. Taljenreep.

[238]) Klupica. Bancaccia. Rüste.

[239]) Ključi. Lande. Rüsteisen. Mornarski izraz.

[240]) Zavoranj ključeva. Perni delle lande. Rüsteisenbolzen.

[241]) Stubičati pûto. Mettere le griselle delle sartie. Wanten weben. Mornarski izraz u Bakrana.

[242]) Stubka. Grisella. Webeleine. Izraz mornarski.

[243]) Lêto. Straglio. Stag. Na otoku Krku.

Digitized by Google

debljega čela nego pûto te ogrliv poput pûta šljeme deblu ide sve do nožišta prednjega jedrila ili na čunac, gdje se šupljimi glavami i pritegom zaglavi. Lêta podupiru jedrilje, kad brod posrće [244]) skupa s čuncem, koj se pričvrsti uz korito prišivom [245]) i podbradkom [246]) Na ušnicah [247]) debla pobije se koš [248]), a iznad koša na šljemenu debla pobije se glavina [249]), kroz koju prolazi nastavak [250]). Nastavci se tako opute kao što debla, samo da je opûto od tanjega čela. Pûta nastavaka pritvrde se na trakcih [251]), uglavljenih na deblu izpod koša. Za bolji učvrštaj imaju nastavci sa strane još zaputce [252]), koji idu od šljemena panja do klupica brodu po boku, te se ondje kao pûta zaglave. Čunac se takodjer nastavi velikim i malim utlegarom, kojim svaki ima svoje lêto, iduće od šljemena drva k rilu broda. Ova se čela, zvana

[244]) Posrćati brod. Beccheggiare. Stampfen. U Nerećvana.

[245]) Prišiv čunca. Trinca. Wuhling.

[246]) Podbradak ili vodena lêta. Straglio di mare. Wasserstage. Mornarski izraz u Bakrana.

[247]) Ušnice debla. Maschette dell' albero. Mastbacken.

[248]) Koš. Coffa. Mars. Mornarska. Koš ima za podlogu uzdužne i poprečne krstačice. Costiera e traversiera. Lang- und Quersahling. Kao u sredini jedrilja koš je sprema mornaru za ručnu mu spravu.

[249]) Glavina. Testa di moro. Eselshoft. Ruski: klotik.

[250]) Nastavak. Alboretto. Stenge. Iz Šulekova riečnika. Nastavak je puno tanji i mjeri dubkom $^3/_5$ od debla. Na svake 4 stope duljine ide palac širine. Na doljnjem kraju nastavak ima prolazak za klin. Scarcavallo. Schlottholz. Klin ga spoji s panjem. Na dvie trećine visine ima rak za podigač dotičnoga križa. Nastavak se podiže posebnim podigačem. Cavobon. Stengenwindreep. Ovaj prolazi kroz drvo blizu klina, a spremljen je za prvu porabu u koš.

[251]) Trakci. Rei delle sartie. Puttingtaue.

[252]) Zaputac. Paterazzo. Pardune. Korien je rieči zapûtiti nastavak. Mornarski izraz u Bakrana.

Digitized by Google

tvrdo opûto [253]), namažu paklinom. Kad se ovako pobiju i oputе sva debla, jedrilja, onda se podignu vîsla. Vîslo je prema veličini jedrilja, krajevi su mu rtasti, a sastavlja se od više komada, koji se pašu obruči; opravlja se pako prticami [254]), stezištem [255]), uzicami [256]) i petljami [257]). Prtice služe stuponogom mornaru, kad na vîslu stupa, pa da se može laglje po njih hodati, drži jih stonoga [258]). Druga se oprava vîsla rabi vežuć ili zatvarajuć jedro. Vîslu po sriedi uglavi se podigač, a na rtima klobučnice [259]) i praće [260]), čim se vîslo može skrižati [261]) i okretati [262]). Na ovako opravljeno vîslo veže se jedro. Onaj dio jedra, što se veže za stezište, zove se razteg [263]) jedra; doljnji dio pako zateznica [264]), a strane bedro [265]) jedra. Na rogljih [266]) ima zateznica spone [267]) za zateg i ubralju [268]) jedra, koje se tu za-

[253]) Tvrdo opûto. Manovra dormiente. Stehendes Tauwerk.

[254]) Prtica. Zappapiedi. Fussparden. Iz ruskoga.

[255]) Stezište. Fioridore. Strecktau. Po Parčićevu riečniku.

[256]) Uzica. Sacchetta. Beschlagseising.

[257]) Petlja. Occhio. Beschlagauge. Vrieće se vežu uzicami i petljami.

[258]) Stonoga. Collona. Hanger. Po ruskom.

[259]) Klobučnica. Manticchio. Toppenant. Veli se oklobučiti vîslo. Mornarski izraz u Bakrana.

[260]) Praće vîsla. Braccio. Brasse.

[261]) Skrižati vîslo. Scrociare. Kaien. Mornarska.

[262]) Okretati vîslo. Bracciare. Brassen. Okreni na se. Braccia indietro. Zurückbrassen. U Bakrana.

[263]) Razteg jedra. Fioridore della vela. Anschlagleik. Ruski prišav.

[264]) Zateznica jedra. Scottame. Schottenleik. Dio jedra, koj se zategne. Mornarska.

[265]) Bedro jedra. Ventame. Stehleik. U Svetojurčana kod Senja pobočnice postelje: bedrenice.

[266]) Rogalj jedra. Ala della vela. Schotthorn.

[267]) Spona. Gambetto. Scheckel. Narodna: sponje i ključi.

[268]) Ubralja (bralja) jedra. Imbroglio (Bugua) Geitau. Korien je rieči ubrati jedro, imbrogliare la vela. Aufgeien. Po ruskom.

Digitized by Google

kopče, a kod doljnjih [269]) jedara i za uzdu [270]). Po sriedi na zateznici ima jedro jedne ili dvoje ubralje [271]), a po sriedi bedara suzteg [272]), kojim se susteže jedro bolje k vîslu, kad se ga podveže [273]). Ovo su jedra na križ, a drugoga su kroja priečke i zadnjače. Priečke se podižu na lêtih te se zovu zato lêtna [274]) jedra, a zadnjače se vežu na sohe [275]). I kao što križna [276]) jedra brod napried gone, rabe se priečke glavno, da brod izkrmi, a zadnjače, da brod prihvati.*)

Kad je brodar [277]) svoj brod oputio, onda se brine za njegovu opremu [278]). K opremi broda spadaju:

[269]) Doljnje jedro. Trevo. Untersegel.

[270]) Uzda. Mura. Halse.

[271]) Srednje ubralje, srednjaci. De mezzo. Bauchgordinge.

[272]) Suzteg jedra. Mantisello. Reeftalje. Mornarski izraz u Bakrana.

[273]) Podvezati jedro. Terzaruolare la vela. Segelreefen. Po veličini ima jedro jednu, dvie, tri i četiri ruke podveza. Šav dotične podveze ima na bedrima okance, kroz koje se provuče podveznica. Borosa. Reefbindsel. Njom se pritegne jedro k vîslu.

[274]) Lêtno jedro. Vela di straglio. Stagsegel.

[275]) Soha. Pic. Gaffel. S o h e zovu u primorju visoke stube za tunolovje. S o h e r i c e su u okolici senjskoj sprava na ognjištu, kojom se primiče i odmiče kotao. S o š i c e su u Cresana krivuljasti palci za veslanje.

[276]) Križna jedra. Vele quadre. Raasegel.

*) Ovo gori navedeno nazivlje razglobilo se i razpravilo u mnogih sastancih i mornarskih razgovorih, te se napokon i odobrilo i kao pravo poprimilo.

[277]) Brodar. Brodarstvo. Armamento. Rhederei. Budući da rieč „brodar“ naš narod u primorju i po moru nipošto nerabi, to si nije mogla ni izvjoštiti pravoga mjesta u brodarskom nazivoslovlju. Svakako se pojam mornarstva i brodarstva neda zamieniti i znači ovo zadnje navlastito brodogradnju i opravak.

[278]) Oprema broda. Armamento. Ausrüstung.

Digitized by Google

sidra [279]), verige [280]), vrvina za zaštitu, čamci, sprava [281]) krmilara, hrana, voda [282]) i pisma [283]) broda. Budući da

---

[279]) Sidro. Ancora, Anker. Pojedina mu diela:

a) Kolut.	Occhio	dell' ancora.	Ankerauge.
b) Uho.	Diamante	„ „	Ankernuss.
c) Vreteno.	Fuso	„ „	Ankerschaft.
d) Klada.	Ceppo	„ „	Ankerstock.
e) Okružje.	Croce	„ „	Ankerkreuz.
f) Ramena.	Bracci	„ „	Ankerarme.
g) Lopate.	Patte	„ „	Ankerschaufeln.
h) Nokti.	Unghie	„ „	Ankerklauen.

Iz riečnika Dra. Šuleka. Vreteno po ruskom.

Trotmanova i Martinova sidra razlikuju se od prostoga sidra, što imaju priklapajuće lopate. Svako ovih sidara ima nestataka te se još pravo nezna, koje je bolje. Plovac sidra — Gavitello — Ankerboje. Plovci mriežе, iz Parčićeva riečnika. Orepina sidra. Grippia dell' ancora. Bojreep. Orepina s plovcem naznačuje dno, gdje je sidro bačeno, plivajuć po površini vode.

[280]) Verige. Catena. Kette. Duljina veriga broji se po putcih (Gambetto-Scheckel), to jest po onih članih, kojimi se mogu verige na svakih 15 sežanja duljine razkopčiti i zakopčiti. Što je brod veći, to su mu po razmjerju deblje verige, kao što i sidro. Propis je, da brodovi od 50 bačava tereta moraju imati verige $^3/_4$ palca debele, (debljina se verige mjeri promjerom, a debljina ćela obodom), i jake za 10 bačava poteza. Verige rabe za kamenito, a ćela samo za pjeskovito dno.

[281]) Krmilarska sprava. Dettaglio di timuneria. Steuermannsdetail.

Amo spadaju:

Sjevernice ili krmice — Bussole — Kompass.
Gruzilo. Scandaglio. Senkblei, Loth.
Bjegomjer. Barchetta. Logg. Po ruskom.
Tlakomjer. Barometro. Barometer.
Dobnici. Orologi. Uhren.
Morski zemljovidi. Carte idrografiche — Hydrografische Karten.
Zastave i znakovi. Bandiere e segnali. Flaggen.

[282]) Vododrž. Cassone d' acqua. Wasserkasson. Na Neretvi.

[283]) Pisma broda. Spedizioni. Schiffspapiere.
Nacrt „ Certificato di costruzione. Beilbrief.
Premjernica „ „ „ stazzatura. Messbrief.
Imenik vojske. Ruolo d' ecquipaggio. Musterrolle.

Digitized by Google

se brod razlikuje vožnjom na mali [284]) i daleki [285]) put, to je prama tomu i njegova oprema ustanovljena morskim zakonikom [286]).

Tko nije još vidio brod ovako ojedriljen i opravljen i čudio se njegovoj gori, izkrižanoj vîslî i sohami, mrieži razpredenih čelâ i užetâ, tad stane pitati odista sama sebe, ma kad se je čovjek ovomu svemu dovrgao i kako li mudro treba razrediti svaku stvarčicu, da njom mornar ovolikom vještinom rukuje. Poznade mornar svaku stvarčicu i njezinu porabu i tako mu omilje uzda jedra, praća vîsla, lêto nastavka, sponja veriga, da jih miluje kao pastir svoje bravče i za ćut im znade.

I kako nebi, kad mu toliko puta visio život ob onom koncu, što košnjaču spaja s vîslom, i udo ga verige toliko puta uzdržalo proti derućoj buri i lomećemu vihru, kad je već ljudske snage nestajalo."

„Od puta smo", presieče gospodar Grga kapetanu razgovor, komu se već činjaše svaki čas viekom, što se još nije uputio i nješto pučine prevalio. „Do mene nestoji", odvrati kapetan i putem prieko vlake [287]) reče još koju svojemu mornarčetu o položnici [288]) vlake, o vlači-

Brodovi daleka puta imaju „povelju." Patentazione del bastimento. Schiffspatent. Brodovi mala puta „putnicu". Passavanti. Seelicenz.

[284]) Malo brodarenje. Cabotaggio. Küstenschiffart. Razlikuje se u mali i veliki obalni put. Mali obalni put siže do jonskih otoka, a veliki obalni put obuzimlje cielo sredozemno more izim crnoga, što obuhvaća veliki obalni put širjih granica. Grande cabotaggio esteso limite. Grosse Küstenschiffahrt g. Ausdehnung.

[285]) Veliko brodarenje. Navigazione a lungo corso. Schiffe weiter Fahrt.

[286]) Morski zakonik. L'editto politico e ordinanza di mare. Seegesetz.

[287]) Vlaka. Cantiere. Stappel.

[288]) Položnica vlake. Painazzo. Bettung. Strmina položnice iznosi 1¼ palca na stopu.

Digitized by Google

cah [289]), izpalcih [290]) itd. Nije dugo trajalo, naš brod jedra otvorio i vjetrom s kraja luku ostavio, da se na otvoreno more pusti. Da nije Juku iztezalo [291]) sidra po nogi šinulo, kad ga je htio, kako došla žaba uz žabu, iznova zakopčiti, bila bi se družina naradovala liepu vremenu i ugodnu putu. Nu tako snebi ih mrvu ova nesgodica, od koje srećom nebude velika zla. Izpod istarskoga podbrežja pomolilo se brodova svake vrsti, dalje težećih i ribajućih, te svaki hrlio, da putem stigne, što je vremenom izgubio, utičuć se u gdje koju luku. Pomole se i vojni brodovi te priečaju širinom kvarnera, da paze na zakon i red i na ovom drumu čovječanskoga prometa. Pohiti Toma te izvjesi zastavu, da jih vojni brod neopomene. Eno naše vojne dvokrovke „Novare." Prolazeć naš brod mimo nje, pozdravi ju snimajuć triput zastavu.

„Sveti su ovo običaji po moru; te ih valja štovati po širokom mornarskom svietu", zapresti će opet kapetan razgovor. „Ali tko da koga prije pozdravi, radi toga pobiše se Francuzi i Španjolci u 17. vieku kod Alikante tako, da je svaki brojio do 120 mrtvih i ranjenih, dok se napokon Španjolci poklonili i Francuze sa 9 hitaca iz topa pozdravili. Englezi su zahtievali u 16. vieku, da brodovi, koji bi se približivali njihovim krajevom, u pozdrav spuste gornja jedra i snime zastavu; a na moru da se jači prvo pozdravi. Današnji se dan sve to uredilo, te se pozdravlja samo s udvornosti, a svaki se pozdrav ima jednako odzdraviti. *)

Puno se je prepiralo, čije je more i dokle komu čije gospodstvo na moru siže. Španjolci i Portugalci mi-

[289]) Vlačice. Le balance. Querstützen.

[290]) Izpalci. Zoni. Zonen. Sprava, kojom se pomaže porinuti brod.

[291]) Iztezalo sidra. Cavopiano. Kabelaring. Iz gružke poviesti.

*) Današnji se dan pozdravlja, snimajuć i podizajuć tri put zastavu, a na vojnih brodovih hitcem iz topa i klikom: hura!

Digitized by Google

šljahu se gospodari velikih mora, Englezi gospodarom svih obala, te se napokon i ovo uredilo i siže gospodstvo dotične vlasti dotle, dokle mu može dosegnuti zrno topa. *) U ovom obsegu rukuje dotična vlast brodarinom, obalarinom, ribarenjem i inom upravom pomorstva, a što je prieko, spada pod obranu medjunarodnih ustanova. U ratno vrieme imaju pojedine vlasti svoje vlastite ugovore. Ili je onda trgovina prosta ili se izriče plienom vojujućega".

Razgovorom omotao brod predgorski svjetionik (Promontore), toliko znamenit za brodarenje sa svoga položaja na izmaku istarskoga poluotoka i ušću kvarnerskoga zalieva. Mornaru se za silna vihra ukaže ovaj svjetionik na pučini morskom zviezdom, puteć ga, gdje je i kamo mu se uteći. Zato i jesu svjetionici nuždni za brodarenje, te se u najnovije vrieme naše morske oblasti toliko pobrinule za što bolju razsvjetu naših obala.

Same godine 1871. sagradilo se:

1. Na većoj obajuh ostrovica „Dvie sestre" na iztočnom ušću u konao Râtski (Sabioncello) trajna biela svieća, 18.3 metra visoko nad morskom plimom, koja svietli 9 milja daleko. 2. Na rtu sv. Jandre u luci „Rabac", na iztočnoj obali Istre, trajna biela svieća, 12.6 metra visoko nad morem, koja svietli daleko 10 milja. 3. Kako je malo koristila okretajuća se svieća u Grado, zamieniše ju 3. listopada 1871. trajnom crljenom sviećom, koja svietli 9 milja daleko. 4. Da se olakša ulazak u Šibenik kroz konao sv. Antuna, podigla se na rtu Jadrija trajna crljena svieća, 7.9 metra visoko nad morskom plimom, svietleća 5 milja daleko. 5. Da se razsvietli pristanište Ješe (Gelsa) na otoku Hvaru (Lesina), podigla se na mostu u luci trajna biela svieća. 6. Zelena svieća podigla se u luci malinskoj na otoku Krku. 7. U Rieci na glavini velikoga mosta zamie-

*) Računa se teritorijalno more do tri morske milje daleko od kraja. Ferdinand Attlmayers, ehemaligen k. k. Corvetten-Capitän: „Elemente des internationalen Seerechtes."

Digitized by Google

nilo trajnu crljeno-bielu svieću trajnom crljenom sviećom, koja svietli na 7 milja daljine.

Godine 1872. sagradilo:

1. Na malom mostu kod rta „Kovačine“, kako se ulazi u crešku luku, trajnu bielu svieću, 7.2 metra visoko nad morskom plimom, svietleću daleko 8 milja. 2. Na rtu Prstenice na otoku Cresu trajnu svieću, koja zasvietli crljenkasto od tri do tri minuta. *) Stoji 17 metara visoko nad morskom plimom i razsvietli obzorje na 11 milja. Služi krmicom mornaru, prolazećemu kroz riečki zaliev. 3. Za lakši pristup u konao fažanski, koliko sa sjevera toliko s juga kroz brijonske ostrove, podigla se na mostu fažanske luke trajna biela svieća, 6.9 met. nad morem, svietleća daleko 8 milja. 4. Na rtu „Punta del Dente“ poznate luke utočnice „Porto quieto“ podigla se trajna biela svieća, 12.6 metra visine nad morem. Zasvietli svaka tri minuta i vidi se daleko 12 milja. Ova svieća pomrča sa strane, na kojoj leže plitvaci [291]) „delle Erbe“, Civran i Val. 5. Na rtu „Maria della Salute“ u Peranu trajna crljena svieća, 10.5 metra visoko nad morem, koja svietli daleko 9 milja. 6. U Zadru na ušću luke postavilo na mjesto dvijuh navadnih svieća dvie druge svieće, crljene prama moru, a biele prama luci. 7. Da se razabire bolje ulazak u konao hvarski, osovilo na hridu „Pokonji dol“ ostrovlja „Spalmadori“ trajnu crljenu svieću, 23.4 metra visoko nad morskom plimom, svietleću daleko 7 milja. 8. Na rtu „Oštro“ u Kraljevici trajna biela svieća, 15.2 metra visoko nad morem, koja zasvietli svaka tri minuta, te se vidi na 12 milja daleko. 9. Na najviše izbuljenoj hridi „Lucietta“ uzduž „Krunarskoga ostrovlja“ (Incoronate) sve do Spljeta podigla se trajna biela svieća, 39.2 metara visoko nad morskom površinom, koja zasvietli

*) Ova će se svieća zamieniti, da zasvietli svaka dva minuta.

[291]) Plitvac, Secca, Sandbank. Prozva se ovim imenom kod pristaništa Sv. Grgure na ostrovu istoga imena kod ostrova Prvića.

Digitized by Google

svakoga pô minuta i vidi se daleko 17 milja. 10. Na Grebenih (Pettini) kod Dubrovnika ima biela svieća, 26.9 metra visoko nad morskom površinom, koja razsvietli obzorje na 8 milja, te bilježi ulaz u konao Koločep (Calamotta) sa južno-iztočne strane. 11. Za bolju razsvjetu gružke luke podigla se na ostrovici „Daksa“ trajna crljena svieća, 15.5 metra visoko nad morskom površinom, te se vidi daleko 5 milja. 12. Da se olakša ulaz u konao Koločep sa sjeverne strane kroz „Krivə vrata“ (Bocche false), podigla se na visokoj hridi „Olipa“ trajna crljena svieća, 14.5 metra visoko nad morskom površinom, te svietli na 5 milja daljine. 13. Podigle se svieće nižega razreda u luci Iki i Budvi. 14. Na hridi „Grujica“, kako se ulazi u Kvarnerol, osovila se trajna crljena svieća, 17 metara visoko nad morskom površinom, koja razsvietli obzorje na 9 milja daljine.

Godine 1873. podigle se:

1. Na hridi „Osti“ na ušću u višku luku trajna crljena svieća, 22 metra visoko nad morskom površinom, koja svietli daleko 5 milja. 2. Razsvietlile se luke komižka i makarska ručkima sviećama. 3. Na crnom rtu (Punta nera) na iztočnoj obali Istre ima trajna biela svieća, 13.9 metra visoko nad morem, koja svietli daleko 9 milja. 4. Na mostu sv. Ambroza u Senju trajna biela svieća, koja se vidi daleko 7 milja. Na rtu Majke Božje u Senju zamienila se svieća trajnom crljenom, svietlećom na 3 milje daljine. 5. U Ercegnovom (Castelnuovo) trajna crljena svieća, koja svietli daleko 2 milje. 6. Na glavini mosta u tiesnu „Morter“, koje se prolilo medju otokom ovoga imena i krajem, trajna biela svieća, 6.3 metra visoko, svietleća daleko 2 milje. 7. Na rtu „Polje“ na otoku Unije, trajna crljena svieća, 13.3 metra visoko nad morem, svietleća na 8 milja daljine.

Godine 1874. sagradilo:

1. Na rtu „Nekrito“ na južnoj obali otoka Krka trajnu crljenu svieću, koja se vidi daleko 5 milja. 2. Na ostrovu Sv. Jandre u Dalmaciji podigla se trajna biela

Digitized by Google

svieća, koja zasvietli crljenkasto svakoga pô minuta. 3. U Korčuli lučka svieća na glavini novosagradjenoga mosta. 4. U Malom Lošinju lučka crljena svieća na žalu gradske poljane (piazza), što služi krmicom mornaru, kad se približuje luci. 5. Na rtu „Stražici" ostrova Prvića kod Senja biela svieća, 20.5 metra visoko nad morem, koja svietli daleko 10 milja. 6. Na rtu „Kričin" kod Baške trajna zelena svieća, 16.4 metra visoko nad morem, svietli daleko 6 milja. 7. Na ostrovu „Babac" u Pasmanskom konalu trajna crljena svieća, visoko 8 metara nad morem, svietli na 5 milja daljine. 8. U spljetskoj luci na rtu Sv. Stjepana, prama nasipu luke, zelena svieća. 9. Na zaglavku ratskoga poluotoka (Capo gomena) i to 177 metara daleko od kraja trajna svieća, 24 metra iznad mora, koja svietli 10 milja daleko.

Godine 1875. sagradilo:

1. Na rtu „Ražanj" (Speo) na Braču trajnu crljenu svieću, 17 met. visoko nad morem, svietleću daleko 9 milja. 2. Na rtu sv. Antuna na otoku „Silbi" (Selve) podigla se trajna biela svieća, 8.5 metra visoko nad morem, koja svietli na 8 milja daljine. 3. Na rtu „Dubno" u Tiesnu (Canale di Maltempo) trajna crljena svieća, 2.2 metra visoko nad morskom plimom, vidi se daleko 2 milje. 4. Na glavini mosta u Selcih trajna zelena svieća, 4.4 metra visoko nad morskom plimom, svietli daleko 2 milje. 5. Na iztočnom rtu iste luke selačke, što no stoji prema Jasenovcu, trajna biela svieća, 12 metara visoko nad morskom plimom, svietli daleko 12 milja. 6. Na rtu „Rtac" u konalu izpod gore (Canale della Morlacca) zelena svieća, 7 metara visoko nad morskom plimom, što se vidi na 2 milje daljine.

Od prije ima:

1. U Trstu biela svieća, 33.3 metra visoko, nad morem, koja svakog pô minuta zasvietli i na 13 milja daleko se vidi. Uz ovaj svjetionik nalazi se znak za maglovito vrieme. Ovo je ciev na paru, koja iza svakih 15 trenutaka zatrubi po 6 trenutaka, a kad je tiho, na 6 milja da-

Digitized by Google

leko se čuje. 2. Već spomenuti svjetionik „Grado“ ima za vrieme magle na mjesto zvona sada ciev na paru, koja trubi izmjenice iza svakih 5 i 45 trenutaka (secondi) po 5 trenutaka. Može se čuti za tišine do 6 milja daljine. 3. „Punta sottile“ ima bielu svieću, 14.5 metra visoko nad morem, koja svietli daleko 9 milja. 4. „Salvore“ ima trajnu bielu svieću, 36.4 metra visoko nad morem, koja zasvietli svakoga minuta te se vidi daleko 17 milja. Mjeseca prosinca 1874. podiglo i ovdje na mjesto zvona novi znak za maglu, što zatrubi iza svakih 30 trenutaka po 10 trenutaka. Čuje se u vrieme tišine daleko i do 15 milja. 5. U Poreču (Parenzo) je svieća s bielim svietlom prama kraju a crljenim prama moru, koja se vidi daleko 4 milje. 6. U Rovinju stoji trajna biela svieća na ostrovu „S. Giovanni in Pelago“, 22.1 metra visoko nad morem, koja zasvietli svaka dva minuta crljenkasto, a vidi se daleko 12 milja. 7. Na rtu „Compare“, kako se ulazi u Pulu, ima svieća, 13.2 metra visoko nad morem, koja zasvietli svakog pô minuta te se vidi daleko 12 milja. 8. Predgorje (Promontore) ima na ostrovu „Porer“ trajnu bielu svieću, 33.8 metra visoko nad morem, koja razsvietli obzorje na 14 milja. Na prozoru stražarske kuće uz ovaj svjetionik gori crljena svieća, koja baca samo svoje svietlo na pogibeljni plitvac (secca pericolosa), te ga tako razsvietli, da bude desno i lievo njega još na uzu puta razsvjetljeno. Ova svieća stoji 7.9 metra visoko nad morem i vidi se po morskom godišnjaku (annuario marittimo) 9 milja daleko. 9. Galjola ima crljenu svieću, 21.5 metra visoko nad morem, koja zasvietli svakoga pô minuta te se vidi daleko 13 milja. 10. U Rieci na mostu Foraneo trajna crljena svieća, svietleća daleko 7 milja. Kad je veliko jugo, mučno je užgati ovu svieću. 11. Mortar, na ušću u Mali Lošinj, ima svieću bielu prema moru a crljenu prama kraju, koja svietli daleko 8 milja. 12. Na Bieloj *)

*) Ova se je svieća zamienila 1. travnja 1875., da zasvietli svaka dva minuta.

Digitized by Google

(Punte bianche) ima trajna biela svieća, 39.5 metra visoko nad morskom plimom, koja zasvietli svaka tri minuta te se vidi daleko 17 milja. 13. Na rtu „Amica“ kod Zadra trajna je biela svieća, 9.2 metra visoko nad morskom plimom, koja se vidi daleko 9 milja. 14. Na mostu u Šibeniku stoji lučka svieća, koja svietli bielo prama sjeveru a crljeno prama jugu. 15. Vis ima trajnu bielu svieću, 38.2 metra visoko nad morskom plimom, koja zasvietli svakoga časka (minuto) po 8 trenutaka a vidi se na 20 milja daljine. 16. Lastovska (Lagosta) ima bielu svieću, 104.3 metra visoko nad morem, koja se vidi daleko 25 milja. 17. „Oštri rt“ (Punta d'ostro) ima bielu svieću, 70.8 metra visoko nad morskom plimom, koja se vidi daleko 15 milja. **) (Annuario marittimo).

„A što su oni semafori?“ upita sada gospodar Grga kapetana, koj je upravo naperio dalekozor [293]) na predgorski svjetionik, da razgleda priprave za otvorenje tamošnjega semafora. „Semafori“, odvrati kapetan, „nisu drugo van morski brzojavi, koji viesti putujućih ili prolazećih brodova primaju, te jih onda žicom na odredjeno mjesto dalje odpremaju. Brodovi, koji neimaju medjunarodnoga tumača [294]), kao što oni mala puta, nemogu obćiti s ovom uredbom. Semafori kupe podatke o zračnih pojavih i proriču takodjer brodovom vrieme, te za nevremena izvjese crni trub.“

Svjetionici u Trstu i na Visu imaju već semafore, a na skoro će ga imati i onaj na Oštrom rtu kod Ercegnovoga (Punta d'ostro).

Laganim vjetrom s bure uputio se brod nizom istarske obale i dojedrio na vrata morskoj tvrdjavi Puli. Razkrio mu se krasan pogled u ovu bojnu luku s gorom

**) Na temelju, da je kod svih ovih daljina, dokle svietlo dopire, oko motrioca $4._5$ metra visoko nad morem.

[293]) Dalekozor. Canocchiale. Fernrohr.

[294]) Medjunarodni tumač ili Code Reynold.

Digitized by Google

usidrenih joj visokokrovnih brodova, s naredanimi okolo naokolo sgradami i veličanstvenim divićem (arena). *)

„Mili Bože!“ reći će sada gospodar Grga, „kako se ovo mjesto sada podiglo i razširilo, ta znam dobro, kada bijaše Pula gradić i mjesto tek sa 1000 duša.“

„To čini sve vrstnoća i položaj luke“, nastavi kapetan, „i mi nemožemo dosta ocieniti znamenitost ove luke za naše primorje, a osobito sada, gdje se u nju slegla ciela naša vojna mornarica. Na stotine i stotine sinova našega kršnoga primorja hrli svake godine amo, da se podvrgnu vojničkoj dužnosti. Kako se današnji dan na vojnih brodovih služba mnogovrstno razvila, te uz mornarsku i topničku struku i parostrojna struka zamahnula, to je mornaru sada lahko u tih se strukah uvježbati i znanjem i umjećom naprednu doma se vratiti. Parostrojna struka uze mah i u trgovačkoj mornarici, te posta uz jedro mornaru svakdanjim kruhom.

Nije tomu davno, što je prvi parobrod zaplovio **), i sav se izum osniva na tom, da kao što voda u loncu kipeća zaklop diže, to i ovdje sakupljena vodena para strojem na vreteno svrdla [295]) ili kola [296]) pritišće, te tako brod goni.

Voda se grije u parnom kotlu [297]). Da može do nje svagdje plamen dopirati, parni kotao sastoji iz nutra navadno od cievî [298]). Da se nebi parnom silom razprsnuo, ima kotao čuvarku [299]), na koju para odušuje. Potrebitu množinu vode, što mora da bude vazda u parnom kotlu, da plamen prazninu nerazžari i kotao neošteti, kaže po-

*) Tako ga zovu u Puljskoj okolici.

**) Prvi parobrod sagradi Fulton na rieci Hudsonu u Americi.

[295]) Svrdlo. Elice. Propeller.

[296]) Kolo. Ruota. Schaufelrad.

[297]) Parni kotao. Caldaja a vapore. Dampfkessel. Mornarski i kotlina.

[298]) Kotalske cievi. Tubi della caldaja. Siederöhren.

[299]) Čuvarka. Valvola di sicurezza. Sicherheitsventil.

Digitized by Google

tanko vodokaz [300]). Silomjer [301]) upućuje o sili nabrane već pare u kotlu. Iz ovoga dolazi para kroz parnu ciev [302]) u stublinu [303]), gdje upire na stapalo [304]). Da se može stapalo redovito gore i dolje pomicati, ima putilo [305]). Putilo je tako prikopčano na stublinu, da se rupe u stublini slažu s grlom jažica, koje su u putilu. Napuštena para ide kroz doljnju jažicu putila i doljnju rupu stubline na stapalo i pomakne ga ovako napried. Tiem se pomakne i cieli stroj, pa i motka za zasunku [306]) putila prikopčana, koja zatvori doljnju jažicu, a otvori gornju. Para upire sada odozgo na stapalo i riva ga dolje, dočim iztrošena para kroz drugu ciev izlazi u gustište [307]). Ovako stapalo stapa gore i dolje i u tom je sav život parostroja, koj vreteno vanjskoga micala kreće i parni kotao smrkom [308]) sám vodom nahranjuje. Budući se pod kotlom nemože vazda uzdržati jednaka vatra, to je prama tomu i para sad obilatija sad slabija, te kreće i stapalom sad brže sad polaganije. Toj nepravilnosti pomaže se prieklopcem [309]). Kod stanovnih parostroja kreću se bezkrajnom uzicom s vretena dvie na željeznih šibah viseće okruglice, koje se više razmahnu, kad parostroj ubrzi, te onda klečkama i motkom prieklopac u parnoj

---

[300]) Vodokaz. Tubo indicatore del livello. Wasserstandglas.

[301]) Silomjer. Manometro. Manometer.

[302]) Parna ciev. Tubo di diramazione del vapore. Dampfrohr.

[303]) Stublina. Cilindro. Cilinder.

[304]) Stapalo. Stantuffo. Kolben.

[305]) Putilo. Valvola di distribuzione del vapore. Steuerung.

[306]) Zasunka. Faccia della valvola di distribuzione. Schieber.

[307]) Gustište. Condensatore. Condensator. Ruski hladilnik. Parostroji na gustište slaba su tlaka. Macchina a bassa pressione. Niederdruckmaschine. Ide li pako iztrošena para u zrak, onda je to parostroj jaka tlaka. Macchina ad alta pressione. Hochdruckmaschine.

[308]) Smrk. Pompa. Pumpe.

[309]) Prieklopac. Valvola di freno. Drosselklappe.

Digitized by Google

cievi malko poklope. Sada ulazi u putilo manje pare i stapalo hodi polaganije. Poče li se kretati parostroj po malo, onda se primaknu viseće okruglice, te motkom otvore više prieklopac i puštaju onda više pare u putilo. Da se parostroj pravilnije giblje, ravna ga kimalo [310]) ili omašnjak [311]).“

---

[310]) Kimalo. Balanciere. Wagebalken.

[311]) Omašnjak. Ruota. Rad.

Ovo je nazivlje vadjeno iz popularne fizike dra. Šuleka. Ovu knjigu nemožemo našim mornarom dosta preporučiti radi liepa sadržaja i pouke o svesili u naravi, na kojoj se osniva sva mornarska struka. Izdalo ju družtvo sv. Jeronima u Zagrebu, kojemu može postati članom svaki, koj plati 5 fr. jedan put za uviek, pa zato dobiva sve knjige, što jih ovo družtvo izdaje.

Digitized by Google

III. Poglavlje.

N e v r i e m e.

Na sjeveru dignuli se oblaci. Vjetar oživio.

Družina prekine razgovor. Bilo joj paziti vožnju broda. Jedra se podvežu prvimi podvezami. Brod zabrusi [312]) pod porivi vjetra. Vjetar zaduhne sve to življe. Jedra se podvežu i drugimi podvezami.

Nasta noć. Nebo se zavi u crne oblačine. Ni da bi jedna zviezda na obzorju. Samo rovinjski svjetionik sjao svojom luči u toj tami te bio vjernom krmicom brodu.

Vrieme nije slutilo na dobro. Gospodar Grga, izkušan to pomorac, odlučio u bližnju luku. U kus noći bacio brod sidro blizu Rovinja na 8 sežanja dubljine. Bura sve to žešća. Družina treba da misli o sjegurnom pristanku. Pustiše verige do kraja, da sidro bolje zahvati. Vojska prionu živo uz posao, da se pripravi na svaku nesgodu. Stražar pazi na gruzilu [313]), da nebi brod poorao. Gospodar pregledava pomno uzde i zatege, ako sve u redu, da li brâlo zdravo, jedra dobro vezana i nabrana. Pouza Tomo pod krovom; obilazi, ako je sve dobro pritvrdjeno, vôz dobro naložen i smrk [314]) pristao.

---

[312]) Zabrusiti. Abbrivare. Fahrt bekommen.

[313]) Gruzilo. Scandaglio. Loth.

[314]) Smrk. Pompa. Pumpe.

Digitized by Google

Noć sve to tamnija. Vjetar sve to jačji. Brodom stalo hitati. Verige zvekeću. Kroz opûto zviždi.

„Zla prilika," hoće gospodar Grga kapetanu Boži i pouzi Tomi. „Nebude druge, van da bacimo i ukrcano jedrilo i vôz s krova u more, da nam bude krov prost, ako nam se koja dogodi."

„Nije tolika zla", odvrati Tomo.

Nu kapetan Božo, motreć nagli pad tlakomjera, [315]) nije nagovieštao dobro.

I sbilja. Tmušta se razleže sve to gušća. Vjetar zaprašio golim dimom. Težkom se mukom odlučila družina te ukrcano jedrilo skresala i drva s krova u more pobacala.

Zora puca i dere bura sav božji dan.

I nasta opet noć, al opet bez pokoja i utočišta, jer kraj još dvie milje daleko. I kao da su crnim mrakom zaigrali dusi svoje grozovito kolo, uzbiesnio vihar i brodom bacao kao percem. Ali su zato verige kao zlatne te prkose nadutoj sili. Brod se drži čvrsto na sidru.

Ali dokle! zabrine se tužan mornar.

Zamišljena družina na okupu, da vieća i dokonča, bi li napokon i jedrilje porubila, da bude brod vjetru manje na udaru. Nehtjelo se mnogim brod sad još ha-

---

Česti su smrku:

Kimalo. Leva della pompa. Pumpenhebel.
Stapište. Cilindro. Cilinder.
Stapalo. Stanstuffo. Kolben.
Zalistak. Valvola. Klappe.
Mješina, mjeh. Manica. Schlauch.
Pisak. Bocchino. Mundstück.

[315]) Tlakomjer. Barometer. Ovo je sprava, kojom se mjeri težina ili tlak zraka. Kad je zrak težji, onda biva ljepše vrieme, a usuprot uz laglji zrak lošije vrieme. Kod nas, ako kaže tlakomjer visoko, a nebo se na sjevero-iztoku oblači, onda će bura. Kaže li tlakomjer nizko a uz to je toplo, onda će jugo. Pri nizkom tlakomjeru i studenom zraku rode se nepogode ili vihrovi sa zapada.

Digitized by Google

rati, nu sila kola lomi. Porubi se prveno jedrilo, utlegar se utegne, a čun se pusti netragom. Brodu se olahkoti, nu vihori sve jednako lome i motaju brodom u dimu.

Proču se zvek veriga . . . uz to glas mornarov na gruzilu: „Idemo natrag! . . " A lomeći vihar spopade odkinuti brod i baci ga niz strm valova. Družina protrnu. . . . . „Pučè!" viknu užasnici, ali se na brzo osviestiše, te bace drugo repato [316]) sidro, da se spase na otvorenom bezdanu. Liše se i krmila, da bûc valovlja zaritu nerazkrha. Sidro mrvu ulovi i brod se ubrči [317]), ali samo za čas, dok ga nezapliene opet vjetar i valovi.

Cieli se slapovi stovaraju brodu po bocima i krov polievaju. Srećom sve je dobro zatvoreno i pritvrdjeno, da nebi pribor po krovu hitalo i ljude pomelo.

Još uviek neznaš, da li više biesni more ili vjetar. Božje su gomile valovlja narasle već i 15 stopa visoko te se igraju brodom kao krhkom ljupinicom. Čas ga i poklope svega, da mu je voda banula kroz žabice na verige u utrobu.

Pod krovom ciknu glas maloga Ive: „Tonemo! tonemo!"

Nu brod se opet izkopa. Mornari začepe i te škulje. Ali i opet valovi zinuše strahovitim jazom, u koj druga gomila strpa brod.

Bori se uboga družina, da si nadje stana na krovu, nu zahman. Neima joj tu više žitka, te valja se podati u božje ruke i zatvoriti pod krovom, dok se brod možda dovali do taljanskoga žala, a sidro mu tamo kraj ulovi. Žalostni silaze brodu u utrobu, živi u lies svoj, pribijajuć sami sebi pokrov, nu čvrsta jih nada ipak tješi, da će jim ga utažene sile naravi opet dignuti.

Nesta i posljednje uzde. Brod srta bezpućem, kud ga gone razjareni življi.

---

[316]) Repato sidro. Ancora pennellata. Anker verkattet.

[317]) Ubrčiti se. Battere la prova a proviso del vento. In Wind schweien.

Digitized by Google

Skučila se biedna družina u razplavi[318]) te moli Višnjega za spas svoj.

Zahučao vihar hukom užasnom, uzavrielo valovlje bukom gromovitom, zaškripile bočnice kao da će se brod mahom razkrhati. Brod se vâljâ vratolomice, sad se na nos, sad na krmu osovi, pa se opet bokom izvali. Ljudi se misle izgubljeni, crna jih bieda pretvori u kam; nu još ima nade, još brane bočnice, još drže rebra, još život živi.

Valja da je brod prevalio dobrahno morske pučine, a razpaljenim življem sila malahnula, jer graje pomanje, a brodom toliko nebaca. Sinu zraka svjetlosti kroz srdce naših uznika, ali još čame bez pokoja, a svaki jim čas viekom.

Crna noć na domaku i razputani se življi kao slomiše. Biela zora otvori grobnicu našim pogubnikom. Svanu jim hora, da opet stupe na krov i uzde se poprimu.

Al tužna li jim pogleda! Mrki se oblaci kidaju na hrpe, more se zamutilo, a siromah brod vas potaren i ošuljen, samo mu gole kosti vire. Jedini mu je ostatak brčnih krila, kojimi se njekad zaodjenu, golo krmeno jedrilce, pa ako ćeš i čelo sa sidrom, koje mu se prieko nosa u more zadubilo, da bi za slamku spasa zapelo.

„Hvala Bogu! evo nas pred Jakinom!“ kliknu sva družina, uzdahnuv težkim uzdahom. Nu pogibelj joj još neminu. Imajuć kraj pod sobom, evo druge. Čeka pomoć.

I eto poče vjetar padati. Na obzorju se ukažu izbavilice[319]). Stigavši do našega broda, pruže mu pomoć.

---

[318]) Razplav. Carcassa. Wrack. Na bielom moru.

[319]) Izbavilice. Caicchio di salvamento. Rettungsboot. Spasiteljna lodka u ruštini. Ovo su otvorene brodice o jednom jedrilu, opremljene sa 6 do 8 parića. Po bocima ima jim korito iznutra još druge bočnice na obluk, t. j. dobro zatvoren prazan prostor, da nemogu u pogibelji potonuti. Glavna je svrha ovim čamcem izbaviti pri morskih pogubah vojsku, i ako je moguće, i brod. Uzduž ciele taljanske obale ustrojile se izbavne postaje. Spazi li koja ova

Digitized by Google

Još za dana dotegli ga parnjača u jakinsku luku. Družina uzživi novim životom. Nu trebalo joj se sad odmoriti. Gospodar Grga javi se odmah kod našega konzula*), da ga izvjesti potanko o moči[320]) i poharu[321]), što ga je njegov brod pretrpio.

Poslie počitka uhvate se naši mornari opet posla, a bilo ga i punih ruku.

Gospodar razpazario u brzo vôz drva pod krovom i požurio se, da si brod opet u red dovede. Htjelo mu se ciele nove osnabde[322]), čemu triebalo i vremena.

Kapetan Božo boravio dane, hodajuć na ribe[323]) i razlažuć nazorno malomu Ivi opûćenje broda.

---

postaja brod u pogibelji, onda to oglasi drugoj, a ova trećoj i. t. d. upaljenom crljenom luči, dok se svrate svim oči na pogubnike, pa jim onda u pomoć priteknu. Nahrupi li brod na kakovo grebenje te nije izbavilicam kuda pristupiti, onda se mora obćilom do broda. Dobaci mu se daklje s kraja prskavicom (raketom) žica, a po ovoj se pruže debela čela, kojimi se vojska izbavi. Po noći se označi svaki posao sviećom, a po danu mašuć značkom. O nagradi spasonoscem neslovi ni jedan ugovor te o tom odlučuju posebne okolnosti.

U novije vrieme ima na brodovih u zalihi plivaćih pâsâ, kojimi se čovjek za pogube opaše i ovako bez svakoga napora na površju vode uzdržati može.

*) Konzuli ili državni povjerenici zastupaju podanike u svih poslovih trgovačke i pomorske struke, primaju izvješća o dolazku i polazku brodova i riešavaju tužbe, koje jim se dojave. Pri morskih pogubah (Naufraggio, Schiffbruch, u gružkoj poviesti) dužnost je njihova priteći u pomoć pogubnikom, oskrbiti jih hranom i odjećom i doma odpraviti. Izbavljene stvari pako uzimaju u obranu i razpravu.

[320]) Moča. Getto. Ins Meer geworfene Waaren. Po ruskom.

[321]) Pohara. Avaria. Havarie.

[322]) Osnabda, oprava. L'addobbo, guarnimento. Zurüstung. Po ruskom.

[323]) Ribarenje je u našem primorju prilično razgranjeno, navlastito pri otoku Visu i gradu Trpnju, gdje se love srdjele u veliko,

Digitized by Google

U to ugovorio gospodar Grga i novi vôz [324]) žita za Trst.

Poslie tri nedjelje neprestane rabote digne se opet brod na debelo more, da zaboraviv na sve prijašnje groze i nepogode, promaši ovaj put u najljepšem skladu božjega svemira prieko 100 milja daleku pučinu. Lice naše družine sjeva radošću, a brod, došav novom omašću na staru svoju kriepost, širi oholo svoja biela platna i kupa ih kao labud svoje perje u plavetnom moru. I opet teče razgovor, i opet se sladi mornaru duša. Tek sad mu na-

---

a ribari se na dva mjeseca od kuće odpremaju u lov. Mrieža ima više vrsti. Na Cresu zovu mriežе, koje se pri iztegu sve to više kupe, mihavice (tratta). Čelo, što mriežu s gornje strane obtoči, zove se obrvnica (armatura galleggiante, oberes Netztau); dônje čelo = olovnica (armatura di piombo, unteres Netztau). A predja, od koje se pletu mriežе, zove se na Cresu konci. Oko (maglia, Netzauge), uzalj (groppo, Knoten). Brodice, kojimi se svietleć ribari, jesu svićarice, a malen čun uz njih plav. U Stonu kažu željeznoj spravi za svietljenje svîćalo, a spravi za lov pijavica bûc.

[324]) Ima li u vôzu stvarî, kojim vlaga hudi, treba da se dobro podmetnu drvljem ili obojkom (l' incerata), te upravo ondje dobro oblože, gdje se dotiču bočnica broda. Ovo valja osobito za nasuto žito i druge slične stvari, pa bile spravljene u oblucih ili vriećah. Na malih brodovih biva podloga i do 6 palaca debela. Kameno ugljevlje, koje jako izhlapljuje škodljivim plinom, treba da ima odušak, a na krovu pokrije se jedretinom. Nalažuć vôz ima se paziti, da budu dolje težje, a gore laglje stvari. Riba, slanina, sol i drugo, što upija rado vlagu, nesmije se nalagati uz suhe stvari, van ako se ove dobro odluče. Stvari lahko upaljive, kao što predivo i pamuk, nevalja da dodju uz ulje i drugu mast. Žest (spirito) mora da bude vazda na krovu.

Voznica. Polizza di caricco. Frachtbrief, Verladungsschein. Ovim se listom označuje potanko vôz i ciena, dočim ugovor o vozarini (Contratto di noleggio, Frachtkontrakt) kaže svotu, za koju se ukrcani vôz prevaža na opredieljeno mjesto.

Digitized by Google

staje pravi morski [325]) život, kad nevidi van nebo i more, a brod mu cieli sviet. Oko njega neima drugoga života, van sami pojavi nebeskih tjelesa. Dokle okom dosiže, prostire mu se blažena tišina vasionoga svieta. Ništa nenarušava taj sveti mir, tek koja riba dugoperka[326]) proleti površjem. Muka je, rekô bi tko, da si ovako na sinjem moru, gdje kraja ni za liek, a korak ti siže dotlje, dok se korito pruža. Nu uprav ovdje upoznati ćeš mornara, da je već moru obikao i za ćud mu saznao, te bez njega ni živjeti nemože, a kraj i okorjeli mu žal hvali tek s daleka. Kad ovako u pokoju dane sprovodi, a brod mu se na uzdu podaje, tad mu je kao da uživa svega svieta blago. Salete ga kadkad misli, gdje mu zavičaj i mili dom, a pomislio sad i mali Ive, gdje mu borave mili i dragi, te će upitati, u koju li je stranu Sv. Juraj i po čem se to znade.

„Po onom“, reče kapetan Božo, „po čem sad Tomo krmi, po onoj najme gvozdotežnoj igli, koja svojim šiljkom vazda pram pônoći kaže. Ciela se sprava zove sjevernica ili krmnica [327]). U kutlu (kutiji) od tuča ili mjeda vrti se na stapčiću igla, pa kretao se brod kako mu drago, igla se kreće vazda natrag, dok se ustali jednim šiljkom pram sjeveru. Da se odmah znade, kuda je brod krmom upravio, ima na igli vjeternica [328]), razdieljena u 32 jednaka

[325]) A zašto ne pomorski život? Zato, jer narod zove stvari, koje s mora ili prieko mora dolaze, morskimi; n. p. žito, koje iz Talije ovamo ide, krsti narod morsko žito, morski kruh, a nikada „pomorsko“ žito. Isto tako kaže narod: morski je zanat žuhak. I Rusi vele: Morskaja akademija, morskoj sbornik.

[326]) Dugoperka. Pesce volante. Fliegfisch. Po ruskom. U Šuleka morska lastavica, u Pacelovoj sinonimiki letajica.

[327]) Krmnica ili sjevernica. Bussola. Bussole, Compass. Veli se: Brod bez krmice. Bastimento senza rotta, senza corso. Schiff ohne Curs. Prvi da je rabio krmnicu Flavio Gioja g. 1300.

Krmnica nesmije da bude blizu željeza, jer se onda od svoga pravca odbija.

[328]) Vjeternica. Rosa dei venti. Windrose.

Digitized by Google

diela, koji se zovu zrake [329]). Ove zrake diele sviet u isto toliko jednakih diela, po kojih se vjetrovi prozivaju. Kako je već koja zraka blizu ovoj ili onoj četiriju strana svieta, najme sjeveru, iztoku, jugu i zapadu, zove se primjerice

Sjever	*Tramontana*	*Nord*
Sjever zraka k iztoku	Tramontana una quarta Greco	Nord zu Ost
„ dvie zrake „	Greco-Tramontana	Nord—Nordost
„ tri „ „	Greco una quarta Tramontana	Nordost zu Nord.
Sjevero-iztok	*Greco*	*Nordost*
Iztok tri zrake k sjeveru	Greco una quarta Levante	Nordost zu Ost
Iztok dvie zrake k sjeveru	Greco—Levante	Ost—Nordost
Iztok zraka k sjeveru	Levante una quarta Greco	Ost zu Nord.
Iztok	*Levante*	*Ost*
Iztok zraka k jugu	Levante una quarta Scirocco	Ost zu Süd
„ dvie zrake „	Scirocco—Levante	Ost—Südost
„ tri „ „	Scirocco una quarta Levante	Südost zu Ost.
Jugo-iztok	*Scirocco*	*Südost*
Jugo tri zrake k iztoku	Scirocco una quarta Ostro	Südost zu Süd
„ dvie „ „	Ostro—Scirocco	Süd—Südost
„ zraka „	Ostro una quarta Levante	Süd zu Ost.
Jugo	*Ostro*	*Süd*
Jugo zraka k zapadu	Ostro una quarta Libeccio	Süd zu West

[329]) Zraka. Quarta. Strich. Po Šuleku.

Digitized by Google

„ dvie zrake „	Ostro—Libeccio	Süd—Südwest
„ tri „ „	Libeccio una quarta Ostro	Südwest zu Süd.
Jugo-zapad	*Libeccio*	*Südwest*
Zapad tri zrake k jugu	Libeccio una quarta Ponente	Südwest zu West
„ dvie „ „	Ponente—Libeccio	West—Südwest
„ zraka „	Ponente una quarta Libeccio	West zu Süd
Zapad	*Ponente*	*West*
Zapad zraka k sjeveru	Ponente una quarta Maistro	West zu Nord
„ dvie zrake „	Ponente—Maistro	West—Nordwest
„ tri „ „	Maistro una quarta Ponente	Nordwest zu West.
Sjevero-zapad	*Maistro*	*Nordwest*
Sjever tri zrake k zapadu	Maistro una quarta Tramontana	Nordwest zu Nord
Sjever dvie zrake k zapadu	Maistro—Tramontana	Nord—Nordwest
Sjever zraka k zapadu	Tramontana una quarta Maistro	Nord zu West.
Sjever	*Tramontana*	*Nord*

Zraka se dieli još u četiri čestice: zračice — quartino — Ein Viertel Strich. Po ovom kažemo primjerice: Sjever zraka i jedna zračica k iztoku, Tramontana una quarta ed un quartino Greco, Nord ein und ein Viertel Strich Ost.

Budući da igla po vremenu na svojoj gvozdotežnoj sili gubi i onda uprav k pônoći nepokazuje, to ju valja opet magnetičnom rudom[330]) nabrusiti, što se može uči-

[330]) Prva se gvozdotežna ruda izkopala u gradu Magneziji u Aziji. Ova ruda sačuva svoju silu najbolje u obliku podkove. Igla se brusi, taruć ju desetak puta jednim stožerom rude od sredine

Digitized by Google

niti u radionicah ili na samom brodu. Već po naravi ima gvozdotežna igla odklon[331]), koj nije po svem svietu jednak i može biti desno ili lievo od pravoga sjevera. Na istom mjestu mienja se odklon i viekom. Na jadranskom se moru odklanja igla sada zraku k zapadu. Odklon se gvozdotežne igle (krmnice) popravi, ako se sama igla pomakne na vjeternici za toliko na onu istu stranu, koliko sam odklon iznosi, ili kad se odklon vožnjom broda u račun uzme. Na željeznih brodovih i u obće na brodovih, gdje je željeza, ima krmnica i mjestni odklon[332]), koj može i puno iznositi. Najlakše se znade, da li sjevernica ili krmnica točno kaže, kad je pôdne, te sunce onda mora uprav u zraku juga pasti (obračunajuć odklon).

Prije iznašašća gvozdotežne igle nije se moglo ni pomisliti na pravilno brodarenje po širokih morih. Što bi brodu u tmuši i za vihra na morskoj pučini sve zlato i drago kamenje, da mu nije ovoga kažiputa! Prvašnji bi ljudi plovili samo uz kraj, a zviezde bi jim, osobito zviezda pônoćnica[333]) bila krmnicom. I današnji dan služi sunce i mjesec brodu, da si može naći točku, gdje je na zemaljskoj površini.“

I zviezde, ove vjerne drugarice noćnog putnika, nezaostaše ni one ravnalom mornaru, jedrećemu po morskoj

prama šiljku tako, da se dodje preko rta igle za 3 decimetra, a vraćajuć se k sredini igle, opiše se lûk. Isto tako se natare i drugi šiljak. Samo valja paziti, da se brusi vazda onim stožerom (krajem), koj priteže dotični šiljak igle, a nipošto drugim, koj ga odbija.

[331]) Odklon gvozdotežne igle. Variazione dell' ago magnetico (bussola). Declination der Magnetnadel. Odklon igle bude najviše do tri zrake k iztoku ili zapadu na morih, kojimi se češće prolazi. Ali može biti odklon inače i veći.

[332]) Mjestni odklon krmnice. Deviazione dell'ago magnetico (bussola). Deviation der Magnetnadel. Prosti drveni brodovi imaju do jedne zračice mjestnoga odklona. Krcajuć željezo i kad je ovo sasvim naloženo, valja krmnici naći mjestni odklon. Grom ili striela može uništiti silu gvozdotežnoj igli ili ju odkloniti.

[333]) Zviezda pônoćnica. Stella polare. Polarstern.

Digitized by Google

pučini, te kao ikad, to zakriesiše i večeras, da ga prate samodruga na krovu.

Gusti mu mrak zastre obzor, te može vidjeti samo brod. Kud god okom krene, vazda ga svrće pogled na onaj otajstveni sviet povrh njega, odkud mu još jedina svjetlost dopire, i da brod kadikad porivašcem vjetra sladje nezašumi ili ruda na krmilu nezaškripne, kad ju krmar pomakne, rekao bi, da dolje više života neima. Takva je noć.

U ovoj glušini tiho teži plavica i nije duše, koja bi dielila njenu samoću na morskoj pučini. Tek oko pônoći, kako i vjetar nješto oživio, pomoli se brod (po svieći, što se je ukazala) uprav u krmici. Pokazavša se zelena svieća sjeguran je znak, da brod prama iztoku teži, te se ga može bez ikakva uklona minuti. Nu mornar, izkustvom ostariv, nevjeruje ni najljepšoj sgodi, pa tako krmar Tomo upozoruje Matu, bdijećega sprieda na straži [334]), da *dobro* pazi na pomoljevšu se svieću, budući da mu se *iz krmice* nemiče i doisto prama nam krmi, a crljena mu svieća valjda ugašena. Primaknuli se brodovi na pobliže. Strani brod jedri uprav prama našemu i dok Mato poviknuo: „Čuvaj, prijatelju! čuvaj!“ srnuo već na naš i vikom: „Prihvati! izkrmi!“ zaplete mu se utlegar u naše veliko jedrilo. Hvala Bogu, nebude zla i brodovi se bez pohara razstadoše. Skočila se spavajuća družina pod krovom na noge i prebdila ostali dio noći, uredjujuć koješta i spominjuć se tudjega nehajstva, s kojega je moglo zlo poteći.

Zato se nemogu dosta preporučiti mornaru propisi, da se ukloni sudar [335]) brodova, ustanovljeni u Parizu medju svimi državami. Isti glase ovako:

Članak I.

Svaki parobrod, ako neide parom, van samo golimi jedri, smatra se brodom na jedro. Svaki parobrod, ako

[334]) Spriednja straža. Guardia da prova. Auslug.

[335]) Sudar. Sraz. L' abbordaggio. Zusammenstoss. Propis za uklon sudara (sraza) brodova, priobćen vladinom naredbom c. kr. morskoga ministarstva 27. veljače 1863. broj 168.

Digitized by Google

ide parom, služio se sada jedri ili ne, smatra se parobrodom.

Članak II.

Sliedeće svieće imaju se izvjesiti medju zahodom i izhodom sunca i nipošto druge.

Članak III.

Parobrodi, ako nisu usidreni ili inače vezani, izvjese sliedeće svieće:

a) Na šljemenu prvenoga jedrila žarku bielu svieću tako načinjenu, da može jednako razsvietliti prieda se obzorje 20 zraka u okolišu, to jest 10 zraka po svakom boku, računajuć od nosa prama krmi broda. Svieća mora imati takovu svietlost, da se može vidjeti u tamnoj, ali ne maglovitoj noći do najmanje 5 morskih milja.

b) Na desnom boku broda zelenu svieću tako načinjenu, da može jasno razsvietliti prieda se obzorje na 10 zraka, računajuć od nosa po desnom boku prama krmi broda. Svieća gori toliko, da se može vidjeti u tamnoj, ali ne maglovitoj noći do najmanje dvie morske milje.

c) Na lievom boku crljenu svieću načinjenu tako, da može jasno razsvietliti preda se obzorje na 10 zraka, računajuć od nosa po lievom boku prama krmi broda. Svieća gori toliko, da se može vidjeti u tamnoj, ali ne maglovitoj noći do najmanje dvie morske milje.

d) Ove svieće po bocima broda imaju iznutra zaslonac, koj od svieće tri stope uz dušu broda napried siže i brani, da se nemože spaziti zelena svieća s lievoga, a crljena svieća s desnoga boka.

Članak IV.

Parobrodi, koji tegle druge brodove, imaju izvjesiti izvan gori rečenih svieća po bocima broda još dvie žarke biele svieće, uprav jednu povrh druge, na prvenom jedrilu, da se mogu tim razlučiti od drugih brodova, koji netegle. Obje ove svieće imaju biti takve, kao što biela svieća, opisana u članku III.

Digitized by Google

Članak V.

Brodovi na jedro, kada jedre ili ih drugi tegle, samo da nisu usidreni ili inače vezani, izvjese iste svieće kao parobrodi, kada nisu usidreni, niti vezani, izuzam biele svieće na šljemenu jedrila, koju nesmiju nikada izvjesiti.

Članak VI.

Kada se na malih brodovih nemože poradi zla vremena izložiti zelena i crljena svieća, to moraju biti one užežene i spravne svaka uz svoj bok, da se mogu pokazati pri pomolu prvoga broda, te ukloniti svaki sraz. Ali se opet imaju izmetnuti ove svieće tako, da svjetlost što dalje dopire i da se nemože vidjeti zelena svieća s lievoga, niti crljena s desnoga boka broda.

Da se što lakše propisi vrše ima se pomazati staklo svake svieće mašću, koja joj pripada, a izvan toga treba, da ima svaka svieća svoj vlastiti zaslonac, da u drugi zaslonac pristati nemože.

Članak VII.

Svi brodovi na paru ili na jedro, usidreni ili inače vezani, u zalievu ili na živahnu prolazku po moru, imaju izvjesiti svieću s okruglim staklom na mjestu, gdje se može najbolje opaziti, ali i to nikad više od 20 stopa povrh korita. Svieća mora jednako svietliti, mora se vidjeti sa svakoga mjesta na obzorju i to najmanje jednu morsku milju daleko.

Članak VIII.

Pristalačke brodice [336]), koje su samo na jedro, neizlože iste svieće, kao što je to propisano za druge brodove na jedro, već bielu svieću na šljemenu jedrila, koja se može vidjeti s cieloga obzorja na okolo. Izvan toga upale svakoga četvrt sata lučku. [337])

---

[336]) Pristalac. Piloto. Lootse Lučki pristalac. Piloto locale. Locallootse.

[337]) Lučka. Fumata. Blickfeuer. Ruski: Cvietni oganj.

Digitized by Google

Članak IX.

Nepokrivene ribarske ladje i druge otvorene brodice netreba, da imaju bočne svieće, koje su propisane za druge brodove. Nu moraju imati svieću s povlačkom s jedne strane zelena, a s druge strane crljena stakla. Kad se približa brod, imaju pokazati ovu svieću tako, da se nevidi zelena svieća s lievoga, niti crljena svieća s desnoga boka. Ribarske ladje i sve ostale brodice bez krova, usidrene ili inače vezane, ili ležeće pri bačenih mriežah, imaju izložiti žarku bielu svieću i upaliti od vremena do vremena koju lučku, ako je potreba.

Znaci za maglovito vrieme.

Članak X.

Za vrieme magle, bilo po danu ili po noći, davaju se ovi znaci i to u roku ne većem od pet minuta:

a) Parobrodi svaki put, kada nisu usidreni ili inače vezani, imaju se oglasiti parnom zviždalicom, što ju imaju pri dimnjaku najmanje 8 stopa povrh krova.

b) Brodovi na jedra svaki put, kada nisu usidreni ili inače vezani, zatrube rogom.

c) Brodovi na paru, koliko na jedro, kada su usidreni ili inače vezani, oglase se zvonom.

O uklonu brodova.

Članak XI.

Ako dva broda na jedro uprav tako idu jedan prema drugomu, da se ukaže pogibelj sudara (sraza), imaju se ukloniti obadva na desno, da drug druga izmieni na lievo.

Članak XII.

Jedre li dva broda tako, da se križaju njihove krmice (rotta) i pogibelj je sraza, onda se mora onaj brod, kada jedre različitimi uzdami (mura), što vodi lieve uzde, ukloniti onomu, što ima desne uzde. Izuzam, da brod s lievimi uzdami ide u brk vjetru (di bollina), a drugi jedri širokim vjetrom, onda se ima ovaj onomu ukloniti.

Digitized by Google

Imaju li pako oba broda vjetar s iste strane i ako li jedan brod jedri vjetrom u krmu, onda se ima onaj, što je više vjetra, ukloniti onomu izpod vjetra.

Članak XIII.

Idu li dva parobroda uprav tako jedan prama drugomu, da je pogibelj sraza, onda se imaju oba ukloniti na desno, da drug druga izmieni na lievo.

Članak XIV.

Kada se dva hodeća parobroda tako križaju krmicami, da se mogu sraziti, onda se brod, koj si gleda druga na desno, uklanja s puta.

Članak XV.

Ako se dva broda, jedan na paru, drugi na jedro, tako križaju hodom, da se sraziti mogu, mora se brod na paru ukloniti brodu na jedro.

Članak XVI.

Svaki parobrod, koj se približava drugomu brodu tako, da je pogibelj sraza, ima umanjiti i ako je potreba, i sustaviti hod, te uzmicati. Za magle mora ići svaki parobrod umjerenim hodom.

Članak XVII.

Svaki brod, koj preteče drugoga, nesmije ovomu smetati na putu.

Članak XVIII.

Ako se ima po gori navedenih propisih jedan brod drugomu ukloniti, onda napreduje drugi svojim putem, obziruć se vožnjom na sliedeći članak.

Članak XIX.

Vršeć sve propise, valja imati oko i na okolnosti, u kojih su brodovi pri vožnji, te kadikad i postupati i na uštrb ovih ustanova, ako se tim može ukloniti kakova pogibelj.

Digitized by Google

Članak XX.

Brod, brodovlastnik, kapetan i sva vojska obvezani su točno vršiti ove propise, te odgovaraju za svaki pohar i štetu, poteklu s nehajnosti ili zle uporabe svieća, znakova, stražarenja ili zanemarenom naredbom, shodnom mjestu i okolnosti vožnje.

Članak XXI.

Svaki brod, koj nevrši ovih propisa, počamši od VII. čl., plati 5 for. globe, a za propust propisâ u člancih III., IV., V., VI., VIII. i X. podvržen je globi od 50 for.

Ribarske ladje, koje propuste propis u članku IX., plate globe 1 forintu.

Globe pripadaju mornarskoj zakladi.

Uz ovakova razmatranja stala i zora pucati i obzor se brodu širiti. Na podpunu osvanutku zarudjelo krasno na iztoku i malo zatim pokaza se rožčić pun ognjena žara, te obli more sve do broda gdje jasnijim gdje tamnijim rumenilom. Žarki se rožčić diže sve to više iznad mora, sve to više razvija u plamteći lûk, dok se napokon pomoli kolobarom tolika sjaja, da unj nemožeš više ni gledati. Silan ovaj pojav rodi svietu novim životom.

Sunce ogranu!

Koliko dike u Stvoritelja, što stvara ovolika veličajna čudesa, da jim se čovjek divi, da jih obožava!

A tko više nego mornar da slavi Višnjega, motreć mu na pragu veličanstvenu sgradu svemira, mornar, koga samo korica daske luči od svesilja njegove desnice!

I ako mornar noćju vožnju brodu umali ili tamom koju biedu pretrpi, eno mu vrutka novoga života, da mu svježe snage u žile ulije. Sad mu već nije dosta platna te jih otvara sunčanom zrakom.

Pomoliše se brodovi svake ruke, koj težeć k jugu, koj k sjeveru, navjestnici to blizka kraja. U tri sata poslie podne pojavi se svjetionik „Salvore“, a malo zatim nîz istarskih gradića. Snimajuć kraj [338]), laglje ti je

[338]) Snimati kraj. Rilevare, Peilen.

Digitized by Google

osvjedočiti se o točnoj vožnji i opredieliti krmicu put odredjene mete. Naši se uzkrajnomu brodarenju vješti mornari vole ipak primaknuti kraju i usupor duljemu putu podbriežnimi se vjetrovi okoristiti. Iza omota rta Perana prostrô se Trst u sjeni svojih bjelasajućih se kuća na dnu svoga zalieva, penjuć se sve do podbrdja Obćine. Približavajuć se gradu, sretaš sve to veću vrevu križajućih brodova i plavica, a shvativ luku, možeš do vezališta samo potezom. Čudna ti je sada ova buka i trka svieta. Stupiv na kraj, reko bi, niem si, tako te je oglušila tišina morske pučine.

Naš se brod primi lučkoga posla, izkrcavajuć stari vôz*) i ugovarajuć novi. Na večer svraćala bi se družina često u krčmu znanicu u starom gradu kod sv. Antuna, gdje i naš kapetan uročio sastanak. Tu i izmolio u gospodara Grge maloga Ivu za vojsku svoga novoga broda, koj mu se baš opravljao.

I sbilja nigdje nećeš naći toliko naše mornarice na okupu, koliko ovdje. Dubrovčani i Bokelji, ako jim je kakov posao sklapati, učiniti će to prije ovdje, nego li doma, gdje se redje vide. Tuj se i poveo razgovor o našaj mornarici te će reći Šibenčanin: „Odkad se para takmi s jedrom, potresao taj pokret i starom našom pomorštinom. Sad nam se valja natjecati uz glas svoje stare mornarske vještine i znanjem i umjenjem novovjekim.“ „Dakako“, odvratiti će Korčulanin, „nu težko nam to polučiti jezikom tudjim. Dok ga naučimo, mogli bi već u materinjem jeziku naukom daleko odmaknuti, što se i svakim danom to više zahtieva.“ „Istina je“, uplete se pouza Tomo, „ta hvala bogu čujemo već krstiti brod i svu mu spravu liepom našom hrvaštinom. Do nas samo stoji, da se svoga latimo, a tudjega okanimo“.

*) Izkrcavajuć i ukrcavajuć vôz, glavno je osobito dobro paziti na točnu mjeru.

Digitized by Google

NIZAC

HRVATSKIH RIEČI PO MORU,

KAKO SE ČUJU

U SAMOM NARODU.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ajmica, hajmica	Trozza	Rack
Apoštol, stupčić	Apostoli	Bughölzer
Bačva	Tonellata	Tonne
Bačvarina	Tonellaggio	Tonnengebühr
Bedro jedra	Ventame	Stehleik
Blazina	Vanticuore	Innensteven
Bočnice	Murata	Schiffswand
Bok broda	Fianco del bastimento	Schiffsseite
Bokance, soha	Grua	Krahn
Brâlo, bralja, ubralja	Imbroglio	Geitau
Brod	Bastimento	Schiff
„ dugoga puta	„ a lungo corso	„ weiter Fahrt
„ na jedno jedrilo	„ ad un albero	Einmaster
„ na dva jedrila	„ a due alberi	Zweimaster
„ na tri jedrila	„ a tre alberi	Dreimaster
„ na jedro	„ veliero	Segelschiff
„ na paru	„ a vapore	Dampfschiff
„ nagnut	„ sbandato	Schiff gekränkt
„ opućen	„ matato	Aufgetackeltes Schiff
„ porubljen	„ dismatato	Entmastetes Schiff
„ rinut	„ varato	Schiff vom Stappel

Digitized by Google

Brod velika kuka	Bastimento molto arcato	Schiff mit grossem Spring
„ vezan	„ ormeggiato	Vertäutes Schiff
„ više vjetra	„ sopra vento	Schiff in Luv
„ tegleći	„ rimurchiatore	Schlepper
„ tegljen	„ rimurchiato	Bugsiertes Schiff
„ u rebrih, u-rebren	„ imboscato	Schiff in Spanten stehend
„ u tišini	„ in calma	Schiff in Windstille
Brodarenje	Navigazione	Schifffahrt
„ malo	„ costiera	Küstenschifffahrt
„ veliko	„ alturiera	Langschifffahrt
Brodarnica	Arsenale, Squero	Werfte, See-arsenal
Brodarstvo	Armamento	Rhederei
Brodica	Traghetto	Uiberfahrtsboot
Brodograditelj	Costruttore navale	Schiffsbaumeister
Brodovlastnik	Armatore	Rheder
Brodovlje	Flotta	Flotte
Brodovodja	Capitano	Kapitän
Brk	Vento	Seitenstag
Brusiti, puziti	Brivare	Fahrt bekommen
Čievka	Polegia	Kleidhammer
Čaklja	Mezzo marinaio	Bootshacken
Čelo, vrvica	Cavo	Tau
„ na povrat	„ per doppino	Doppelpart nehmen
Čun	Caicchio	Boot
Čunac	Bompresso	Bugspriet
Čvrsti kraj	Rigà	Festes Ende

Digitized by Google

Debelo more	Alto mare	Hohe See
Deblo, panj jedrila	Tronco dell'albero	Untermast
Deblovina jedrilja	Alberatura	Bemastung
Diljati, diljiti brod	Costruire un bastimento	Schiff bauen
Dilje	Cantiere	Schiffswerfte
Dim	Fumarea	Gischt
Dônje pršno jedro	Scoppamare	Unterleesegel
Dônji križ	Trevo	Unterraa
Drievo	Vascello	Linienschiff
Glavina	Testa di moro	Eselshaupt
Gol broda	L'opera morta	Todtes Werk
Gornji križ, gornja	Papafigo	Bramraa
„ prveni križ	„ di parocchetto	Vorbramraa
„ veliki križ	„ di gabbia	Grossbramraa
„ krmeni križ	Belveder	Kreuzbramraa
Gornji nastavak	Alboretto	Bramstenge
„ prveni nastavak	Alboretto di papafigo di parocchetto	Vorbramstenge.
„ veliki nastavak	Alboretto di papafigo di gabbia	Grossbramstenge
„ krmeni nastavak	Alboretto di belveder	Kreuzbramstenge
Grba broda, zarita,	Quadro da popa	Spiegel
Grljak	Stroppo	Stropp
Gruzilo, dubomjer	Scandaglio	Loth
Gruž	Zavorra	Ballast
Gubac	Polena	Bild des Schiffes
Hajmica	Trozza	Rack
Hvatljika	Castagnola	Klampe

Digitized by Google

Igo	L' ago di remo	Ruderbalken
Izbježak	Manichella	Speigatte
Izkrmiti	Poggiare	Abfallen
Izpalac, paljak	Sessola	Ösfass
Izpod sebe voziti	Sciare	Streichen
Izpod vjetra	Sotto vento	Lee
Iztegnuti sidro	Salpare l' ancora	Ancher lichten
Iztezalo sidra	Cavopiano	Kabelaring
Jedrar	Velaio	Segelmacher
Jedrenjak, jedrenjača	Bastimento veliero	Segelschiff
Jedretina	Imboglio	Schmarting
Jedrilje	Matadura, Alberatura	Bemastung
Jedrilo	Albero	Mast
„ prveno	Albero di trincheto	Fockmast
„ veliko	„ „ maistra	Grossmast
„ krmeno	„ „ mezzana	Besahnmast
Jedriti	Navigare	Segeln
Jedro	Vela	Segel
Klada sidra	Ceppo dell' ancora	Ankerstock
Klin	Caviglia	Knecht
Ključi šupljih glava	Lande delle bigotte	Rüsteisen
Klobučnica križa	Manticchio	Toppenant
Klobuk, ogrljak	Incapellaggio	Auge
Kluba	Paranco	Talje
Kobilica	Chiglia	Kiel
Kolabra	Paranco	Talje
Kolac	Palo, bastone	Spiere, Pfahl

Digitized by Google

Kolašce	Raggio	Scheibe des Blocks
Kolovrat	Armacollo	Windreepstropp
„ povraza	Sughero	Angelzeug
Konci mriežе	Filo della rete	Netzfaden
Korito broda	Corpo del bastimento	Körper des Schiffes
Koš	Coffa	Mars
Koška, zapinj, mačka	Rampino	Dregganker
Košni križ	Pennone di gabbia	Marsraa
Košno jedro	Vela di gabbia	Marssegel
Košno jedro preveno	Vela di parocchetto	Vormarssegel
Košno jedro veliko	„ „ gabbia	Grossmarssegel
„ „ krmeno	„ „ contromezzana	Kreuzmarssegel
Kotao, kotlina	Caldaja	Kessel
Kotva	Ancorotto	Wurfanker
Kraj	Terra ferma, cima	Festland, Ende
„ leteći, mrtvi	Vetta di cavo	Läufer
„ živi, čvrsti, uglavje	Rigà	Festes Ende
Krma, krmica	Rotta, corsa	Curs
Krma, zarita	Poppa del bastimento	Achtertheil des Schiffes
Krmar	Timuniere	Steuermann
Krmeća sprava	Dettaglio di timuneria	Steuermannsdetail
Krmilo	Timone	Steuerruder
Krmiti	Governare	Steuern
Krov, paluba	Coperta	Verdeck

Digitized by Google

Krstačica	Crocietta	Sahling
Kupiti čelo	Cogliere	Aufschiessen
Kutnja rebra	Menali	Kantspanten
Ladja	Naviglio	Schiff
Lêtka	Draglia	Klüverleiter
Lêtno jedro	Vela di straglio	Stagsegel
Lêto	Straglio	Stag
Letva	Vergini	Bauchdielen
Ljukoći	Piane delle corbe	Lieger
Lokot	Bracciuolo di coperta	Deckknie
Lopate sidra	Patte dell' ancora	Ankerarme
Lûka	Porto	Hafen
Lûka utočnica	Porto de poggiata	Nothhafen
Luknja	Boccaporta	Lucke
Mala priečka	Contrafloc	Aussenklüver
Mali	Mozzo	Junge
Malo brodarenje	Cabotaggio	Küstenschifffahrt
Mihavica	Tratta	Netz
Mînuti	Montare	Dubliren
Mornar	Marinaio	Matrose
Mornarče	Giovine marinaio	Junger Matrose
Mornarenje	Navigazione, Imbarco	Seecampagne
Mornarica	Flotta	Flotte
Mornariti	Navigare	Zur See dienen
Mornarstvo	Marinaresca	Seemannsthum
Morska pučina	Mare alto	Hohe See
Morska struka	L' arte marittimo	Seemannsthum
Morski život	Vita marittima	Seemannsleben
Mostac	Ponte	Landungsbrücke

Digitized by Google

Nabrati jedro	Imbrogliare	Aufgeien
Nacrt broda	Piano del bastimento	Plan des Schiffes
Najgornje jedro, najgornja	Vela di contrapapafigo	Oberbramsegel
Najgornji križ, najgornja	Contrapapafigo	Oberbramraa
Najgornji prveni križ (jedro)	Contrapapafigo di parochetto	Voroberbramraa
Najgornji veliki križ	Contrapapafigo di gabbia	Grossoberbramraa
Najgornji krmeni križ	Contrapapafigo di mezzana	Kreuzoberbramraa.
Na mjehur jedra	Sacca	Abgefiertes Segel
Nastavak	Alboretto	Stenge
„ prveni	Albero di parochetto	Vormarstenge
„ veliki	„ di gabbia	Grossmarsstenge
„ krmeni	„ di contromezzana	Kreuzmarstenge
Nasukati se	Investire il bastimento	Auffahren
Nokti sidra	L' unghie dell' ancora	Ankerklauen
Nos	L' asta di prova	Vordersteven
Obrvnica mreže	Armatura	Oberes Netztau
Oči pramca	Occhi da prova	Klüse
Odliev, osjeka	Mare basso	Ebbe
Ogrljak	Barbetta	Fangleine
Okance	Radanchia	Kausche

*

Digitized by Google

Okani, okno	Cavo di banda	Seitenwand
Oko	L'occhio	Auge
Oko mrieže	Maglia	Netzauge
Olovnjača	Armature della rete	Unteres Netztau
Oprema	Armo	Ausrüstung
Opremiti	Armare	Ausrüsten
Opremiti vesla	Armare remi	Riemen bemannen
Oputiti	Matare	Auftackeln
Opûto	Guarnitura, manovra	Tackelwerk
Orepina sidra	Grippia dell'ancora	Bojrepp
Orepiti sidro	Grippia all'ancora	Anker mit Bojrepp versehen
Oružati	Armare	Bemannen
Osaoniti brod	Invasare il bastimento	Einbettung
Osnastiti brod	Matare	Auftackeln
Otrkljati jedro	Mettere la mazza della vela a segno	Segel mi Spiere versehen
Palac	Gnacchera, maschetta	Riemenknecht
Parnjača	Piroscaffo	Dampfschiff
Parobrod	„	„
„ na svrdlo	Vapore a elice	Schraubendampfer
Pasmo	Paramezzale	Kolschwin
Perno rebro	Corba maestra	Hauptspant
Pero broda	Bocca del bastimento	Grösste Breite des Schiffes
Pero krmila	Stella del timone	Ruderblatt
„ vesla	„ „ remo	Riemenblatt

Digitized by Google

Petlja	Folpo	Hahnepot
„	Groppo di posa	Flagenstich
Plav	Naviglio	Schiff, Fahrzeug
Plavica	Picolo naviglio	Kleines Fahrzeug
Plitvac	Secca	Sandbank
Plutača	Boa	Boje
Pobiti jedrilo	Impiantare l'albero	Mast einsetzen
Podigač	Ghindazzo	Fall
Podima	Cagliorna	Takel
Podmotati jedro	Rambare la vela	Auftuchen
Podnice, podac	Pagliuoli	Flurhölzer
Podveza	Terzaruolo	Reef
Podvezati	Terzaruolare	Reefen
Podviti jedro	Imbrogliare	Aufgeien
Pogruziti	Zavornare	Ballast machen
Pomagača	L' ago	Spiere
Pomorstvo	Marina	Marine
Popêlo	Madiere	Planke
Popêliti, zapirati brod	Fasciame	Aussenbeplankung
Porubiti jedrila	Tagliare gli alberi	Masten kappen
Potez, zavoz	Gegomo	Werp
Potvrdnica (brodograditeljna)	Certificato di costruzione	Beilbrief
Povraz	Togna	Angelzeug
Praće križa	Bracci	Brassen
Premjer broda	Stazzatura del bastimento	Aichung des Schiffes
Preteg	Tirella	Laufstag
Prihvatiti	Orzare	Anluven
Primiti, dočekati	Aguantare caicchio	Anlegen

Digitized by Google

Priteg	Corridore	Taljenreep
Pristati	Accostare	Anlegen
Pristanište	Riva, luogo di approdo	Anlegeplatz
Pristupak	Mandracchio	Bassin
Pristupište	Entrata	Eingang in den Hafen
Prišav jedra	Fioridore della vela	Streckleik
Prljak	Burello	Marlpfriem
Pršna jedra, skradnjaci	Velacci	Leesegel
Prtica	Zappapiede	Fussparden
Prvnina	Quartiere da prova	Vorderquartier
Puziti	Brivare	Fahren
Pûzo jedra	Tombata della vela	Tiefe des Segels
Rak, kolašce	Raggio	Scheibe des Bloks
Ramena sidra	Bracci dell'ancora	Ankerarme
Rašlje	Zoja	Band
Rât, rt	Punta, capo	Spitze, Cap
Razdriešiti	Molare l'ormeggio	Losmachen
Razoružati	Disarmare	Abrüsten
Razplav	Carcassa	Wrack
Razpremiti	Disarmare	Abrüsten
Razteg jedra	Fioridore della vela	Anschlagleik
Razuzdaj!	Smurra!	Halsen auf!
Rebro	Corba	Spante
Ribina	Carena	Bauch des Schiffes
Rilo, sjekilj	Tagliamare	Galion
Rub broda	Cavo di Banda	Schandeck
Rub jedra	Grativo	Leik

Digitized by Google

Rucelj vesla	Girone del remo	Riemengriff
Ruda, svračine krmila	Ribolla del timone	Ruderpinne
Samica	Femmina del timone	Fingerlinge des Steuerruders
Saonice	Vasi	Schlitten
Sidrati	Ancorare	Ankern
Sidrište	Ancoraggio	Ankerplatz
Sidro	Ancora	Anker
Sjekilj	Tagliamare	Galion
Skvačiti luku	Arrivare in un porto	Hafen erreichen
Slimati, snimiti	Mainare	Streichen
Smetnuti	Molare	Losmachen
Snast broda	Velatura, Matadura	Segelage, Takelage
Soha, Solierica	Pic della randa	Gaffel
Sošica	Forcola	Rudermick
Sošna jedra	Ghis	Gaffelsegeln
Sponac, zaponac	Gambetto	Scheckel
Sponje krova, greda	Baglio della coperta	Deckbalken
Sponje verige	Maja della catena	Kettenglied
Sraz, sudar	Abbordaggio	Aufeinandertreiben, Zusammenstoss
Srednja bralja	Demezzo	Bauchgording
Steljka	Anima, Perno	Pivotbolzen
Stolac jedrila	Carega dell'albero	Mastenstuhl
Stura, prveno jedro	Vela di trinchetto	Focksegel

Digitized by Google

Suzteg jedra	Mantisello	Reeftalje
Sval, uval	Deriva	Abtrift
Sviećarica	Caicchio con illuminazione	Leuchtboot
Svjetionik	Lanterna	Leuchtthurm
Šav jedra	Fersa	Kleid
Šljeme	Pomolo	Topp
Štenci krmila	Mascolo del timone	Fingerlinge des Steuerruders
Štica, trenica krova	Madiere di coperta	Deckplanke
Šuperilo	Gancio da cavar stoppa	Nahthacken
Šuplja glava	Bigotta	Jungfernblock
Talasnjača broda	Opera morta	Todtes Werk
Tegalj	Vetta	Läufer
Têg	Bordata	Bord
Tegliti	Rimurchiare	Schleppen
Tegljača	Rimurchiatore	Schlepper
Teglo, jezdik	L'anzana	Tross
Tiesno, proliev	Stretto	Meerenge
Triebiti (krov)	Sgombrare la coperta	Deck räumen
Triem	Corridore	Raum
Trklja	Mazza	Segelspiere
Trup broda	Calcagnol	Anlauf zum Vorsteven
Trupa, Trupina	Sandolo	Sandolo
Ubralja jedra	Imbroglio	Geitau
Ubrati jedro	Imbrogliare la vela	Aufgeien

Digitized by Google

Uho sidra	Diamante dell'ancora	Ankernuss
Urežnjak	Sfillazzo	Kabelgarn
Urežničtvo	Tarozzo	Schladding
Utlegar	Bastone de floc	Klüverbaum
Utok	De poggiata	Abfallen
Uval	Deriva	Abtrift
Uz, uzalj	Groppo	Knoten, Stich
Uzda	Mura	Halse
Uzdušna jedra	Vele di ghis e di straglio	Stag- und Gaffelsegeln
Uz dušu broda	Per lungo il bastimento	Mittschiff
Uzica	Sacchetta	Beschlagseising
Uz kraj	Lungo la costa	Längs der Küste
Uzla	Gazza	Lägel
Uzljenjača	Tientibene	Fallreep
Valjati (brod se valja)	Rollare	Schlingern
Vezati brod	Ormeggiare	Vertäuen
Vêz broda	Ormeggio	Vertäuung
Vjetrolovka	Bollina	Buleine
Vihar	Fortunale	Sturmwind
Vîslo, križ	Pennone	Raa
Vitao	L'argana	Gangspiel
Vitlica	Turbine	Wirbelwind
Vlaka broda	Painazzo	Stappel
Vojska broda	L'equipaggio	Bemannung
Vratnice	Portello	Stückpforte
Vreteno sidra	Fuso dell'ancora	Ankerschaft

Digitized by Google

Vrveće, leteće opûto	Manovra scorrente	Laufendes Tauwerk
Vrvica, čelo	Cavo	Tau
Zadnjača	Randa	Besahnsegel
Zadušiti jedro	A collo	Backbrassen
Zaklop lûknje	Coperchio della boccaporta	Luckendeckel
Zaliev	Golfo	Golf
Zapor veriga	Bozza della catena	Kettenstopper
Zaputac	Paterazzo	Pardune
Zarita	Quadro da poppa	Heck
Zateg	Scotta	Schotte
Zategnuti	Cazzare	Vorschotten
Zavesti	Sciare	Streichen
Zavoj	Canale	Kanal
Zavoz	Gegomo	Werp
Završen kraj	Cavo di ratta	Hundesplint
Zraka	Quarta	Strich
Žaba	Bozello	Block
Žaba na 1 ili 2 kolašca	Bozello a 1, 2 raggi	Ein- zweischeibiger Block
Žabica	Foro	Gatt
Žabica jedrila	Scazza dell'albero	Mastenspur
Žal	Spiaggia	Ufer.

Digitized by Google

Izpravci.

Na strani 7. u opazki 59. mjesto: „da brani Bog proti valovom“ čitaj: „da brani **bok** proti valovom.“

Na str. 18. u opazki ***) nastavi: „i 124 ranjena, od kojih pripada na samu korablju Kaiser 22 mrtva i 80 težko ranjenih. Umrvši leže na groblju sv. Jurja, a na grobu im se diže mogila s lavom.“

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

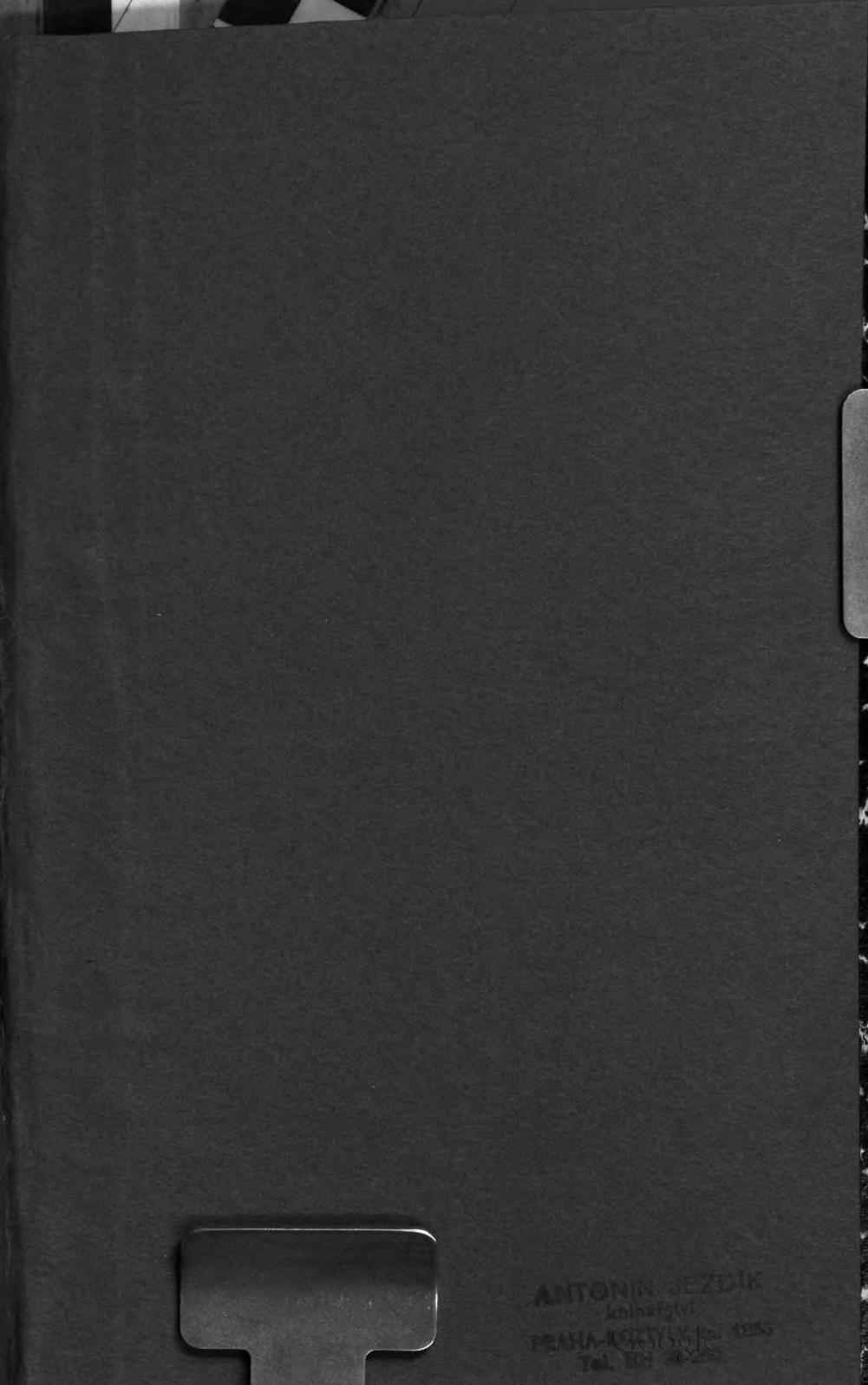
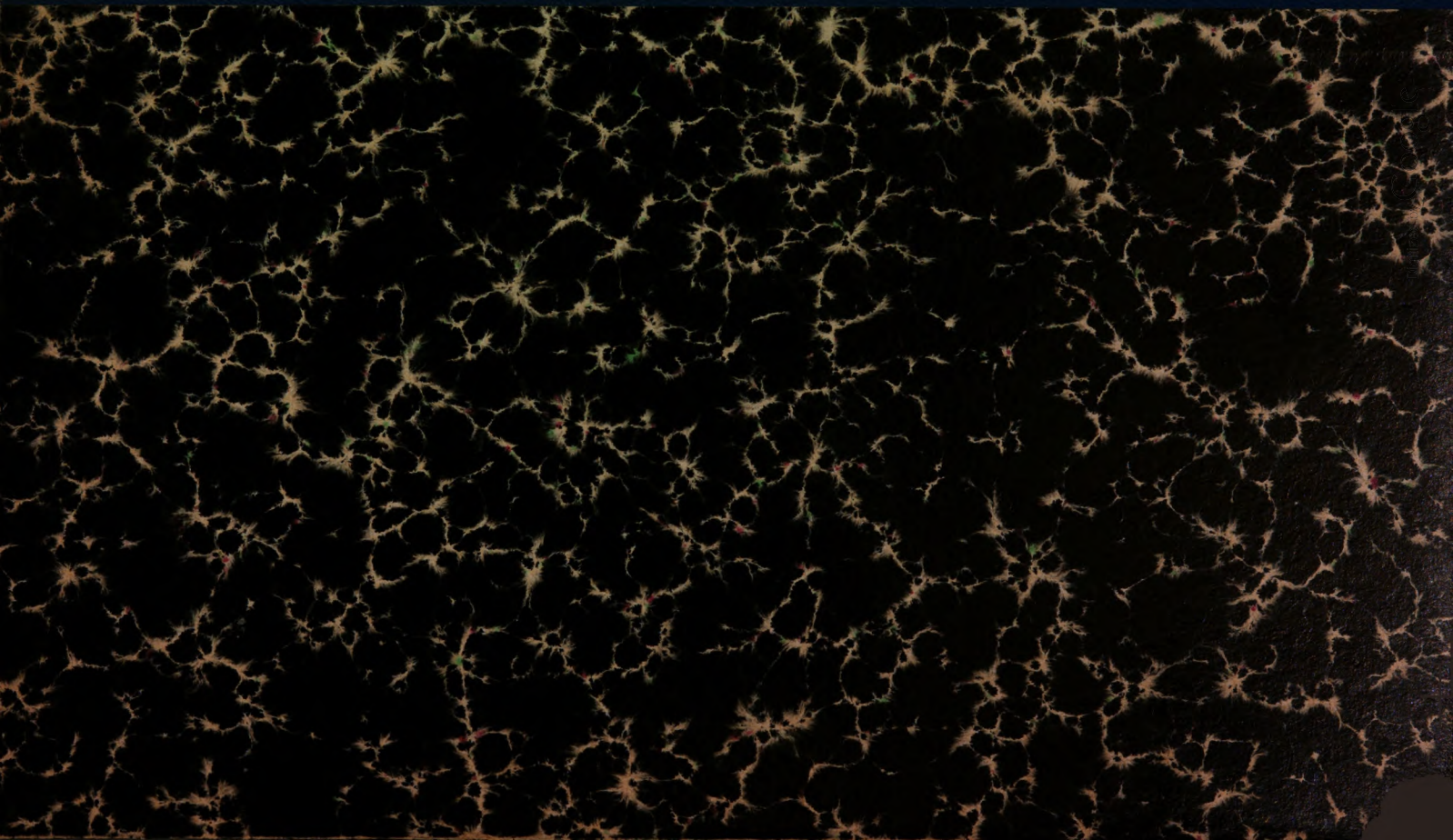
ANTONÍN JEZDÍK
knihařství
PRAHA-KOSTELNÍ 1855
Tel. 101 [illegible]
Digitized by Google